

ΠΑΝΔΩΡΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΘΑΛΕΩΝ.

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

—————

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΟΓΔΟΣ.

ΑΠΟ ΑΠΡΙΑΙΟΥ 1867 ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΡΙΑΙΟΥ 1868.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑ
ΛΑΥΡΙΣΤΟΥ
ΥΕΩΝ ΑΡΙΘ. _____

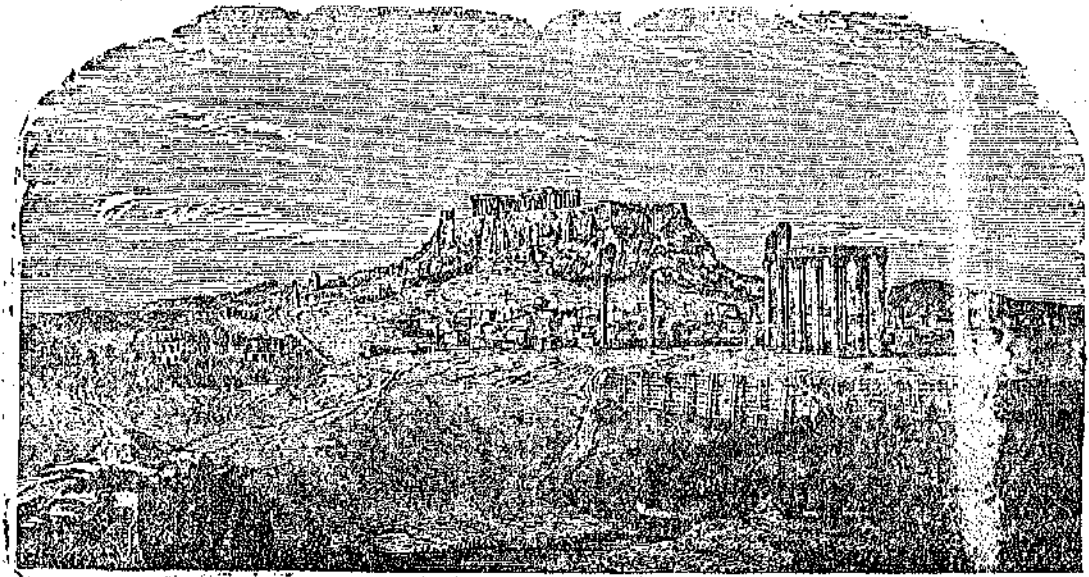
ΠΑΡΕΛΗΥΣΤΗΡΙΟ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑ

ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΝΔΩΡΑΣ.

(Ὀδὸς Περαιῶς.)

1868.

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ, 1867.

ΤΟΜΟΣ ΙΙ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 426.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

ΠΕΡΙ

ΥΨΗΛΟΥ, ΧΑΡΙΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΓΕΛΟΙΟΥ. (1)

Μετά τὸν ὀρισμὸν τοῦ καλοῦ εἶναι ἀνάγκη ν' ἀναλύσωμεν καὶ τὰς πρὸς τὸ καλὸν συγγενεῖς ἐννοίας, διότι, ἀφ' ἑνὸς μὲν, δύνανται γὰ ἐπιθεβαιώσασαι τὸν ὀρισμὸν τοῦτον, ἀφ' ἑτέρου δὲ, παρέχουσιν εἰσέτι ἀφορμὴν συζητήσεων εἰς τοὺς καλολόγους, καὶ διαμένουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συγκεχυμέναι καὶ ἀόριστοι ἐν τῷ πνεύματι τῶν κοινῶν ἀνθρώπων, οἵτινες διὰ τοῦ αἰσθήματος μᾶλλον ἢ διὰ τοῦ λόγου κρίνουσι περὶ αὐτῶν, ὥστε ἄνευ τῆς ἐπιπροσθέτου ταύτης ἐρεύνης οὐδεμίαν καλολογικὴν πραγματεῖαν εἶναι πλήρη. Εἶναι δὲ αὗται αἱ περὶ ὑψηλοῦ καὶ χαριέντος καὶ γελοίου, περὶ ὧν πάντες λαλοῦσι ποτὲ μὲν ἀντιθέτοντες αὐτὰ πρὸς τὸ καλὸν, ποτὲ δὲ συναισθανόμενοι τὴν πρὸς τὸ καλὸν συγγένειαν αὐτῶν,

(1) Σ. ΠΑΝΔ. Ὁ συγγραφεὺς ὅτις, ὡς γνωστὸν, ἀντιπροσωπεύει ἀξίως τὴν Ἑλλάδα ἐν Λονδίῳ, ἀποστέλλων ἡμῖν τὸ ἀνωτέρω κεφάλαιον, προσπέμπει καὶ ταῦτα· «Ἰνα δὲ συντρέξω ἀποσοῦν καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὴν Πανδώραν, ἰσχυρῶς αἱ παρεῖσαι ἀσχολίαι δὲν μοι ἐπιτρέπουσι τὴν σύνταξιν νέων ἔργων, ἐσωκλείω τὸ Δ' Κεφ. τῆς διατριβῆς ἧς ἀδημοσιεύθη τὸ Γ' ἐν τῷ φύλλῳ 402 τῆς 15 Σεπτεμβρίου 1866, προσεσχῶς δὲ θέλω πῆμψαι καὶ τὸ Α' καὶ τὸ Β'».

ἦν ἕως οὔτε ἐκφράζουσιν ἀκριβῶς οὔτε νοοῦσιν. Ὅτι δὲ ὑπάρχουσιν ἐν τῇ φύσει ἀντικείμενα τὰ ὀποῖα ὀνομάζομεν ὑψηλὰ ἢ χαριέντα ἢ γελοῖα, καὶ διακρίνομεν τῶν κυρίως καλῶν, καὶ ὅτι τοιαῦτα ἐπίσης παριστᾷ ἡ καλλιτεχνία, οὐδεμίαν ἀμφιβολία, καὶ μολοντότι τὴν μεταξὺ καλοῦ καὶ ὕψους διαφορὰν ἐπαισθητοτέρην εὐρίσκομεν εἰς τὰς περὶ τῶν τοιοῦτων κρίσεις τῶν νεωτέρων ἢ τῶν ἀρχαίων, καὶ εἰς τὰς ξένας μᾶλλον ἢ εἰς τὴν ἡμετέραν διάλεκτον, ὡς σὺν τοῖς ἄλλοις μαρτυρεῖ καὶ τὸ περὶ ὕψους τοῦ Λογγίνου, ὑπερ οὐσιαστικῶς περὶ καλοῦ πραγματευέται, οὐχ ἥττον ἢ διαφορὰ αὐτῆ ὑπάρχει, καὶ ἰδιαιτέραν ἐρευναν ἀπαιτεῖ, εἰ μὴ δι' ἕτερον λόγον, διὰ τὴν ἐκ συγκρίσεως τοῦλάχιστον διαφώτισιν τῶν σχετικῶν καὶ δυσδιαγνώστων χαρακτῆρων τῶν ἐννοιῶν τούτων καὶ διὰ τὸν ἀκριβέστερον τοῦ χαρίεντος καὶ τοῦ γελοίου ὀρισμὸν.

Ἰσχύοντι, πλὴν τοῦ προμνησθέντος βιβλίου τοῦ Λογγίνου, οὐδεμίαν εὐρίσκομεν ἰδιαιτέραν περὶ ὕψους θεωρίαν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις οὔτε παρὰ Πλάτωνι, οὔτε παρ' Ἀριστοτέλει, οὔτε παρὰ Πλωτίνῳ. Κατὰ δὲ τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν καὶ ὁ Βύρκιος καὶ ὁ Κάντιος καὶ, ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις, ὁ Κουσίνοσ καὶ ὁ Ιουφρωᾶσ καὶ ὁ Λευέκιος ἰδίως περὶ ὑψηλοῦ ἐπραγματεύθησαν, τὴν πρὸς τὸ καλὸν σχέσιν τῆς ἐννοίας ταύτης ἀγαγνοῦσαντες, ἀλλ' ἐν αὐτῇ εὐρον

στοιχεία διάφορα, ἴδια, καὶ μέχρι τινός πρὸς τὰ τοῦ καλοῦ ἐναντία. Καὶ ὡς πρὸς τὸν Κάντιον, ἐπόμενον ἐν μέρει εἰς τὴν τοῦ Βυρκίου διδασκαλίαν, εἰδομεν (4) ὅτι ἐν ᾧ, κατ' αὐτὸν, τὸ καλὸν εἶναι πεπερασμένον, ἀρμονικὸν, σύμμετρον, εὐάρεστον, εὐσύνοπτον καὶ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ αἰσθημα, τὸν νοῦν καὶ τὴν φαντασίαν, τὸ ὑψηλὸν εἰδέχει τῶν συνήθων ὀρίων, εἶναι φύσει ἄπειρον, φαίνεται ἄτακτον καὶ συρμεχόμενον, δὲν παράγει ἡδονήν, ἀλλ' ἐκπληξιν καὶ συντάραξιν καὶ θαυμασμόν, μᾶλλον πρὸς τὸν λόγον ἢ τὰς ἄλλας δυνάμεις τοῦ πνεύματος ἀποτεινεται, ἐν ἧμῖν μᾶλλον ὑπάρχει ἢ ἐν τοῖς πράγμασι, καὶ εἰς δύο ὑπάγεται κατηγορίας, τὴν τοῦ μαθηματικοῦ ὕψους καὶ τὴν τοῦ δυναμικοῦ. Καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ἔχομεν τὰ κατὰ τὴν ἔκτασιν ἄπειρα, καὶ ὡς ἐκ τούτου ὑψηλὰ, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ, τὰ ἄπειρα κατὰ τὴν δύναμιν, κατ' ἀμφοτέρας δὲ ἀφραπαζόμεθα ὑπὸ ἀφάτου καὶ ἀγνώστου τινός μεγαλείου, ὅπερ κυριεύει καὶ καταβάλλει τὸ πνεῦμα, καὶ ἐμποεῖ ἐν τῇ καρδίᾳ αἰσθήματα ὅπως διάφορα τῆς ἀρμονικῆς καὶ γλυκειᾶς ἐντυπώσεως τοῦ καλοῦ. Τούτου παραδείγματα ἀπαντῶμεν καὶ ἐν τῇ φύσει καὶ ἐν τῇ τέχνῃ. Καὶ ἐν μὲν τῇ φύσει ὑψηλὸν φαίνεται ἡμῖν τὸ ἄπειρον τοῦ στερεώματος, καὶ τὸ ἀχανές τοῦ ὕδατος, οὗ τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ βάθος ἀδυνατοῦμεν νὰ συλλάβωμεν διὰ τῆς αἰσθήσεως, καὶ ἡ δύναμις χλιετοῦς δρυός, ἣτις, ἐπὶ ἀποτόμου βράχου ἰσταμένη, γενναίως ἀντέχει εἰς τὴν καταστροπικὴν ὀρμὴν τῆς καταγίδος, καὶ ὑψηλαὶ λέγονται ἐκεῖναι αἱ ἐννοιαὶ ὧν δὲν δυνάμεθα νὰ καταμετρήσωμεν τὴν ἀρχὴν, ἐξ ἧς ἀπορρέουσι, τὴν ἔκτασιν καὶ γονιμότητα τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν, καὶ τὰ δαιμόνια ἐκεῖνα πνεύματα ἅτινα διὰ μᾶς, οὕτως εἰπεῖν, βολῆς τῆς διανοίας συλλαμβάνουσι ἐννοίας συγκαταλιούσας ἐν ὀλίγοις πᾶν τὸ ἐπιστητὸν καὶ ὑψηλὸν οἱ ἠθικοὶ χαρακτῆρες ὅσοι δι' ἐξαιτίας δυνάμεις ὑπεράνω τῶν ἐν τῇ κόσμῳ ἀνοψόμενοι, φαίνονται ἀπὸ τοῦδε ζῶντες ἐν αὐτοῖς τοῖς κόλποις τῆς θείας τελειότητος. Ἐν δὲ τῇ τέχνῃ τὸ ὕψος ἀνήκει, κατὰ Κάντιον, μᾶλλον εἰς ἐκεῖνας τὰς τέχνας ὅσαι τὸ ἄπειρον τῆς ἐκτάσεως ἢ τὸ ἄπειρον τῆς δυνάμειος ὑπὲρ τὰς ἄλλας κέκληται νὰ εἰκονίσωσιν, ὅθεν μεταξὺ τῶν ἄλλων προτεύουσι κατὰ τοῦτο ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἡ ποίησις, ἣ μὲν διότι ἐνεκα τῶν μεγίστων αὐτῆς διαστάσεων ἐκπροσωπεῖ τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως, ἣ δὲ, διότι διὰ τῶν ἐννοιαῶν αὐτῆς ἐκφράζει τὸ μεγαλεῖον τοῦ πνεύματος δὲν ἀνάγει δὲ εἰς τὴν γλυπτικὴν, τὴν γραφικὴν καὶ τὴν μουσικὴν, διότι ἐν τοῖς τούτων ἔργοις τὰ πέρατα καὶ τῆς ὑποστάσεως καὶ τῆς μορφῆς παντα-

(4) Ὑμ Κερὰλ. Β'.

χθέν διαφαίνονται, καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον τὸ καλὸν ἐκφράζουσι ἢ τὸ ὑψηλόν. Τοιαύτη ἐν συντόμῳ ἢ περὶ ὕψους θεωρίᾳ τοῦ Καντίου, ἦν μᾶλλον ἢ ἦτον ἀκριβῶς ἠκαλοῦθησαν καὶ ἕτεροι καλολόγοι, κατ' οὗς, ὡς ἐλέγομεν, τὸ καλὸν διαφέρει τοῦ ὑψηλοῦ καὶ κατὰ τὴν ἐννοίαν καὶ κατὰ τὰ μέσα τῆς ἐφαρμογῆς καὶ κατὰ τ' ἀποτελέσματα.

Ἀληθεύουσι πάντα ταῦτα; καὶ ἐὰν ἀληθεύουσι, πῶς συμβιβάζονται μὲ ὅσα περὶ καλοῦ ἐξεθέσαμεν μέχρι τοῦδε; ἐὰν δὲ δὲν ἀληθεύουσι, τίς ἢ ἀληθῆς ἐννοία τοῦ ὑψηλοῦ καὶ ἡ πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ σχέσις αὐτῆς; Καὶ πρῶτον τὸ ὑψηλὸν καὶ τὸ καλὸν εἶναι δύο εἶδη τοῦ αὐτοῦ γένους ἢ ἐκάτερον εἰς ἕτερον γένος ὑπάγεται; Ἐὰν ἀληθεύει τὸ δεύτερον, ἢ περὶ ὕψους πραγματεία δὲν ἀποτελεῖ μέρος τῆς καλολογίας, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ὅπως ἀπαράδεκτον, διότι τὴν ἐσωτερικὴν συγγένειαν τῶν δύο τούτων ἐννοιαῶν καὶ ἡ ἐνοστιγματικὴ κρίσις τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ τῶν καλολόγων θεωρίᾳ ὁμολογοῦσιν. Ἄρα τὸ ὑψηλὸν εἶναι εἶδος καλοῦ, καὶ εἰ τοῦτο, ἐν τῷ ὑψηλῷ πρέπει νὰ ὑπάρχωσιν εἰς ἡ πλείονες εἰδικὸι χαρακτῆρες μετὰ τῶν γενικῶν συνδυαζόμενοι. Τὸ ζήτημα λοιπὸν περιορίζεται καὶ ἀνάγεται εἰς τοῦτο ποῖα τὰ ἰδιαιτέρᾳ στοιχεῖα τὰ ἐν τῷ εἶδει τούτῳ τοῦ καλοῦ ὅπερ ὑψηλὸν ὀνομάζομεν; Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ καλοῦ δὲν δύναται νὰ προκύψῃ εἰμὴ ἐκ τῆς ὑπερτερήσεως τινός ἢ τινῶν ἐκ τῶν στοιχείων τοῦ καλοῦ, καὶ ἀπομένει νὰ ζητησόμεν ποῖα τὰ στοιχεῖα, ἅτινα ὑπερτεροῦντα ἀνοψοῦσιν, οὕτως εἰπεῖν, τὸ καλόν. Ἐὰ στοιχεῖα τοῦ καλοῦ, ἢ δὴ γνωστὰ εἰς ἡμᾶς, ἀνάγονται εἰς τινὰ ὑψηλὴν ἀλήθειαν καὶ ἐκφρασιν καὶ πρὸς ἀλλήλους σχέσιν καὶ ρυθμὸν καὶ συμμετρίαν, ἐπὶ πάντων δὲ, εἰς τὸ ἰδανικόν. Ἐὰν δὲ ζητήσωμεν ποῖα ἐκ τῶν στοιχείων τούτων εἶναι μᾶλλον ἐπιδεκτικὰ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἀνυψώσεως, εὐρίσκωμεν ὅτι ἡ μὲρφή, ἢ τοῖς ἢ ἐκφρασις καὶ ἡ σχέσις καὶ ὁ ρυθμὸς καὶ ἡ συμμετρία ἔπαιται, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὴν ὑπόστασιν, καὶ ὑπ' αὐτῆς ὀρίζονται καὶ προσδιορίζονται, ὅστε ἀνοψοῦνται καὶ καταβιβάζονται, κατὰ τὴν φύσιν τῆς ὑποστάσεως, ἐξαρτῶνται ἐξ αὐτῆς, ἀντιστοιχοῦσι πρὸς αὐτὴν καὶ αὐτὴν ἐκδηλοῦσι καὶ εἰς αὐτὴν ἀρμόζουσι, καὶ ἔχουσιν ἐξ ἀνάγκης πέρατα, καὶ ταῦτα εἶναι αὐτὰ τὰ πέρατα τῆς ὑποστάσεως. Καὶ, ἐπειδὴ ἡ ὑπόστασις καὶ τὸ ἰδανικὸν ἀνάγονται εἰς ἐν, ὀρίζονται τὰ στοιχεῖα τοῦ καλοῦ καὶ κατὰ τὸ εἶδος καὶ τὸν βαθμὸν τοῦ ἰδανικοῦ, ὅπερ ἀποκαλύπτουσι. Αὐτὸ δὲ τὸ ἰδανικὸν καὶ αὐτὴ ἡ ὑπόστασις, ἢ ἐσωτερικὴ ζωὴ τῶν ἄλλων στοιχείων, κατ' ἢν διατυποῦνται καὶ ἢν ἐκδηλοῦσι, συνιστῶσι ἐπόμενως τὸ πρῶτον καὶ ἐνδύτατον στοιχεῖον τοῦ καλοῦ

ὑπ' οὗ καὶ κατ' οὗ τὰ ἄλλα πάντα, καὶ τοῦτο εἶναι φύσει ἀνεπίδεκτον περιορισμοῦ, διότι ἀνάγεται εἰς τὴν ὑψίστην ἀλήθειαν, ἣτις εἶναι ἄπειρος, ὅστε εἶναι ἐπίδεκτικὸν ἀπεριόριστου ἀνυψώσεως, καὶ ἐν τούτῳ ἀποφαίνεται τὸ ὑψηλόν, διότι ἀποκαλύπτεται τὸ ἄπειρον, καὶ μεθ' ἑαυτοῦ καὶ δι' ἑαυτοῦ πάντα τὰ ἄλλα συνανοῦσι, καὶ ἐντεῦθεν ἐκεῖνο τὸ εἶδος τοῦ καλοῦ ἐν ᾧ διαλάμπει τὸ ὕψος, καὶ ὡς ἐκ τούτου τὸ ὑψηλὸν δύναται νὰ ὀρισθῇ εἶδος καλοῦ ἐν ᾧ ὑπερτερεῖ τὸ στοιχεῖον τοῦ ἀπείρου. Ἀπομένει τώρα νὰ ἐπαληθεύσωμεν τὸν ὀρισμὸν διὰ τῆς ἀναλύσεως τῶν προτόνων τῆς φύσεως καὶ τῶν ἔργων τῆς τέχνης.

Πότε ὑπάρχει ὑψηλὸν τι ἐν τῇ φύσει; Ὅταν οὐ μόνον κατὰ τὴν ἔκτασιν ἢ τὴν δύναμιν, ἀλλὰ διὰ παντοίων χαρακτῆρων σαφέστερον ἀποκαλύπτεται ἐν αὐτῇ τὸ ἄπειρον τῆς θείας φύσεως. Διὰ τοῦτο ὑψηλὰς ἐνοίας ἐμπνέει, καὶ ὕψος ἀκαταμέτρητον ἐν ἑαυτῷ ἐμπεριέχει τὸ ἄπειρον τῆς διαρκείας, ἢ ὁ χρόνος, τὸ ἄπειρον τῆς ἐκτάσεως, ἢ ὁ τόπος, καὶ τοῦ ὕψους τούτου μετέχουσιν ὅσα ἐν τῇ φύσει ὑπομιμησκουσιν ἢ ἀμυδρῶς καὶ πλαγίως παριστῶσι τὴν ἄπειρον φύσιν τῶν δύο τούτων ἐνδεχομένων τῶν ὄντων ὑπὲρ πάντας δὲ τὰ ἐν τῇ γῇ κατοπτρίζουσι τὸ ἄπειρον καὶ φέρουσι τὸν χαρακτῆρα τοῦ ὑψηλοῦ τὰ ἐν τῷ στερεώματι, ἐν οἷς καὶ ἡ διάρκεια πᾶσαν ὑπολόγισιν καὶ ἡ ἔκτασις πᾶσαν καταμετρήσιν ὑπερνικῶσι καὶ τοῦτο μὲν νοεῖ ἐνοστιγματικῶς ὁ κοινὸς ἄνθρωπος, ἐπὶ δὲ μᾶλλον γινώσκει ὁ ἐπιστημονικὸς λόγος. Ἐντεῦθεν αἱ μουσικαὶ σχέσεις μεταξὺ τῆς ποιητικῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς, ἃς καὶ ἡ τολμηροτέρα φαντασία δὲν δύναται νὰ ἐξαντλήσῃ, καὶ τὸ ὕψος φράσεων τινῶν, ἐν αἷς τὸ ὕψος τοῦ κάλλους μὲ τὸ ὕψος τῆς ἀληθείας θαυμασιῶς συνδυάζονται. Καὶ τὰ ἀπείρους μικρὰ οὐχ ἦττον τῶν ἀπείρους μεγάλων πηγὰς ὕψους διανοίγουσιν εἰς τὸ ὅμμα τῆς διανοίας, διότι καὶ ἐκεῖ τὰ πέρατα ἀποσφύρονται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς τὸ σκότος τοῦ ἀγνώστου, καὶ αἰωνιότητος ἢ στιγμῆ γίνεται, καὶ κόσμος ἀπέραντος βάνις ὕδατος, καὶ μόριον ἐν αὐτῆς ἐπ' ἄπειρον διαιρεῖται, καὶ ταῦτα τὴν ἄπειρον τοῦ Θεοῦ δύναμιν οὐχ ἦττον τῶν οὐρανίων διηγούνται καὶ ἐξαγγέλλουσι. Καὶ μολοντί μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀπείρων μεσότης ὀρίσθη ὁ ἄνθρωπος, ὕψος ἐπὶ θαυμασιώτερον ἔχει ἐν ἑαυτῷ διὰ τοῦ νοῦς καὶ τῆς καρδίας. Τὸ ὕψος τοῦ πνεύματος εἶναι ἐν αὐτῇ τῇ νοήσει τοῦ ἀπείρου, καὶ πᾶσα ἀλήθεια, ἢν νοεῖ, ἐκ τοῦ ἀπείρου ἀπορρέει, καὶ εἶναι φύσει ἄπειρος, καὶ ὑψίστη ἀλήθεια λογίζεται αὐτῇ ἡ νόησις τοῦ ἀπείρου, καὶ κάλλος ὑψηλὸν περιβάλλονται αἱ ἐπιστημονικαὶ ἐκεῖναι θεωρίαι, αἵτινες αὐτοὺς τοὺς πρώτους καὶ

καθολικοὺς καὶ γονιμωτάτους νόμους τῆς φύσεως ἀνακαλύπτουσι καὶ ἐρμηνεύουσι, καὶ ὑψίστην καλλοῦν βεβαίως ἠθέλον ἔχει αἱ μεγάλα ἐσεῖναι συνθέσεις, ἐν αἷς, διὰ μᾶς μόνης ἀρχῆς καὶ μεθόδου, τὸ πᾶν ἐξηγεῖται, ἐὰν ἠδύνατο ποτε ὁ ἀνθρώπινος λόγος νὰ ἐξισωθῇ πρὸς τὸν θεῖον. Καὶ καθὼς ἡ νόησις ἔχει ἴδιον ὕψος, οὕτω καὶ ἡ ἠθικότης, καὶ τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς εἶναι ἀνώτερον καὶ αὐτοῦ τοῦ ὕψους τῆς διανοίας, διότι, ὡς περὶ καλοῦ ἐλέγομεν, εἶναι ἔργον ἡμέτερον, καὶ κάλλος ἠθικὸν δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν παντὸς ἄλλου ὑπέρτερον, ὅτε θεῖα προβαίνει ἡ εἰκὼν τῆς ἀρετῆς ἐν πᾶσι καθαρὰ καὶ ἀκτινοβόλος, ἐν ἔργοις καὶ λόγοις καὶ διανοήμασι καὶ πάθει καὶ αἰσθήμασι, μίμημα τῆς τελείας τοῦ Θεοῦ φύσεως, καὶ αἰώνιος ὑπογραμμὸς πάσης ἠθικῆς ἰδανικεύσεως, καὶ ἐντεῦθεν τὸ ὕψος τῶν ἠθικῶν χαρακτῆρων, ἐν οἷς πρωτεύει καὶ πολὺ ὑπεράνω τῶν ἄλλων ἀνίπταται ὁ ὑπὸ μόνου τοῦ χριστιανισμοῦ δωρηθεὶς τῷ ἀνθρώπῳ τύπος τῆς ἀγιότητος.

Παρομοίως ἐν τῇ τέχνῃ, ἐὰν ζητήσωμεν τί τὸ ὑψηλὸν, εὐρίσκωμεν ὅτι ὑπάρχει ὅπουδῆποτε ἐν τῷ καλῷ ὑπερτερεῖ τὸ στοιχεῖον τοῦ ἀπείρου. Ἀλλὰ πολὺ ἀπέχοντες τοῦ νὰ θεωρήσωμεν τὸ ὕψος ὡς μόνης τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ ποιήσεως πλεονέκτημα, οὐδεμίαν τῶν τεχνῶν τολμῶμεν ν' ἀποστερήσωμεν τοῦ θεοῦ τούτου προτερήματος. Καὶ ἔχει μὲν ἀναντιρρήτως ὕψος μοναδικὴν καὶ ἀνεπίκετον ἡ ποίησις, ἐν τοῖς Βαλμοῖς μάλιστα καὶ ταῖς προφαιτικαῖς τῶν Θεοκνεύστων βιβλίω, καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἐπίσης, ἰδίως δὲ ἡ χριστιανικὴ, διὰ τῶν μεγαλοπρεπῶν καὶ ποικιλωτάτων αὐτῆς ἀναπτύξεων, ἀπειροποεῖ εἰ δυνατόν εἰπεῖν, αὐτὴν τὴν ὕλην, καὶ δι' αὐτῆς ἀνοῦσι τὸ πνεῦμα εἰς τὴν θεωρίαν τῶν οὐρανίων, ἀλλὰ τίς δύναται νὰ μὴ συναίσθανθῇ τὴν ἐκφρασιν τοῦ ὑψηλοῦ καὶ εἰς τὰς καθαρὰς καὶ πλουσιωτάτας ἐνταυτῷ μελωδίας ἰσρῶν τινῶν μουσουργῶν τῆς Δύσεως, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀοριστίᾳ τῆς μουσικῆς νὰ μὴ ἴδῃ τὴν εὐκόλον ἀνάτασιν αὐτῆς πρὸς τὸ ἄπειρον; Καὶ, ὡς πρὸς τὴν γλυπτικὴν καὶ γραφικὴν, τίς δὲν ἀναγνωρίζει τὸ ὕψος ἐν τῷ Μωσῆ ἢ τῇ Δευτέρᾳ παρουσίᾳ τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου; Τὸ ὑψηλὸν εἶναι ἐν τῷ πνεύματι, ἐν τῇ ιδέᾳ καὶ ὅτε ἡ ἐξοχὸς τοῦ καλλιτέχνου διάνοια καθορᾷ αὐτὸ, καὶ ὑπ' αὐτοῦ κυριεύεται, ἢ ὕλη κάμπτεται καὶ πειθάνιος ὑποτάσσεται εἰς τὴν διατύπωσιν αὐτοῦ ἐν οἴφδῃποτε ἔργῳ τῆς τέχνης.

Διὰ δὲ τῆς ἰδιαιτέρας ταύτης φύσεως τοῦ ὑψηλοῦ ἐξηγουται καὶ τὰ ἐκ τῆς ἀντιλήψεως αὐτοῦ ἀποτελέσματα. Ἢ ἐξ αὐτοῦ ἠδύνατο δὲν εἶναι ἢ ἐκ τοῦ καλοῦ γλυκεῖα καὶ εὐάρεστος συγκίνησις, ἀλ-

λ' αίσθημα σοβαρόν και βαθύτατον, συνταράσσον πάσας τὰς δυνάμεις του πνεύματος και παράγον τὴν ἐκπληξιν και τὸ θάμβος, διότι τὸ ὕψος ἐξέρχεται τῶν συνήθων ὀρίων τῆς καλλονῆς, και θέτει ἐνώπιον του ὀφθαλμοῦ τῆς ψυχῆς τὸ αὐστηρὸν πρόσωπον του ἀπείρου, και διὰ τοῦτο ἐνθ' ἑαυτῶν τὸ αἰσθημα και καταπλήττει τὴν φαντασίαν, ἐγείρει ἰδίως τὸν λόγον, ὅστις εἶναι, ὡς ὤρισαν αὐτὸν τινες τῶν φιλοσόφων, ἢ πρὸς τὸ ἀπειρὸν δύνανται, καθόσον διὰ τῶν ἰδίων ἐνοιῶν και ἀρχῶν συλλαμβάνει τὸ ἀπόλυτον, τὸ καθολικόν, τὸ ἀναγκαῖον, ὅ ἐστι, τὸ ἀπειρον, και ὑπ' αὐτοῦ ἐνισχύεται, και ἐν αὐτῷ ἐξασκείται, και δι' αὐτοῦ ἀνακαλύπτει τὸ γενικὸν και σταθερὸν τῶν νόμων τῆς φύσεως. Ταῦτα ἐξηγουσιν ὡσαύτως και τὴν πλάνην τῶν καλολόγων ὅσοι τὸ ὑψηλὸν οὐχὶ ὡς εἶδος του καλοῦ ἐθεώρησαν, ἀλλ' ὡς ἰδιογενῆ τινὰ ἐνοσίαν σχετιζομένην μὲν πρὸς τὸ καλὸν οὐχὶ δὲ και εἰς αὐτὸ ὑπαγομένην.

Ἔτερον εἶδος καλοῦ εἶναι και τὸ χάριεν. Ἐπὶ περὶ ταύτης μάλλον ἢ περὶ πάσης ἄλλης θεωρίας ἠπατήθησαν οἱ καλολόγοι. Και τινες μὲν ὡς στοιχεῖον πάσης καλλονῆς ἐξέλαβον τὴν χάριν· ἕτεροι δὲ ὡς αὐτὴν τὴν καλλονὴν ἐν κινήσει, ἢ ὡς τινὰ ἀνώτερον ἢ κατώτερον βαθμὸν καλλονῆς, και ἄλλοι ὡς ἰδιογενῆ και ταύτην ἐνοσίαν, μὴ δυνάμεντες νὰ ὀρίσωσι τὰς σχέσεις αὐτῆς πρὸς τὸ καλὸν, ἢ και πικρὸς ὀρισμοῦ ἀνεπίδεικτον θεωρήσαντες αὐτήν. Και τῶντις λεπτὴ και ἀκροσφαλῆς εἶναι ὑπὲρ πάντων ἄλλων ἢ τῆς χάριτος ἀνάλυσις, και μόνη ἢ αὐστηράτης τῆς μεθόδου και ἢ ἀκριβεία κατὰ τὴν εφαρμογὴν αὐτῆς δύνανται νὰ ἐδηγήσωσιν ἡμᾶς ἀσφαλῶς εἰς τινὰ ἐπαρκῆ και του φαινομένου τούτου διαφώτισιν. Δὲν διστάζομεν δὲ ν' ἀποκηρύξωμεν ἀπ' ἀρχῆς ὅτι και τὸ χάριεν εἶναι εἶδος καλοῦ, και ἐὰν ἐνίοτε ἀντιτάσσεται πρὸς τὸ καλὸν, και περὶ γυναικῶς ἐνίοτε λέγεται κάλλος δὲν ἔχει ἀλλ' ἔχει χάριν, τοῦτο δηλοῖ ὅτι ἕτερον ἐτέρῳ εἶδει του καλοῦ ἀντιτίθεται, ὡς θέλομεν ἰδεῖ κατωτέρω, ἀλλ' οὐχὶ ὅτι ἢ χάρις δὲν ὑπάγεται εἰς τὸ καλὸν, διότι, ὡς και περὶ ὑψηλοῦ ἐλέγομεν, τοῦτο ἀντιβαίνει και πρὸς τὴν ἀληθεῖαν τῶν πραγμάτων και πρὸς τὴν γενικωτέραν γνώμην ἐπὶ καλλιτεχνῶν και καλολόγων. Ἐὰν δὲ τὸ χάριεν εἶναι εἶδος καλοῦ, αὐτὴ ἢ ἐκ του χαίρω ἐτυμολογία τῆς λέξεως ὀδηγεῖ ἡμᾶς εἰς ἀνακάλυψιν τῆς μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἐνοιῶν σχέσεως, και νοοῦμεν ἀμέσως ὅτι εἰς τὸ ἠθικὸν μάλλον ἢ εἰς ἕτερον εἶδος καλοῦ ἢ χάρις ἀνήκει. Και τὸ μὲν ἠθικὸν κάλλος εἶναι ἢ κατὰ τὴν ἠθικότητα ὑπεροχὴ του ὄντος, εἴτε ὑπάρχουσα ἐν τῇ φύσει εἴτε περιστασιακὴ ὑπὸ τῆς τέχνης· ἢ δὲ ἠθικότητος ποικίλας ἐχούσα φάσεις και μορφάς, εἶναι οὐσιαστικὴ ἢ πρὸς τὸν ἠθικὸν νόμον,

πρὸς τὸ δέον και τὸ καθήκον σύμφωνα ἐνέργεια και διάθεσις, ἢ καθαρὰ ἀγάπη του καθήκοντος και ἢ ἀνευ ἄλλης ἀποβλέψεως σεπτὴ και δικαιοσύνη και διὰ πάσης οὐσίας ἐκπληρωσις αὐτοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ, και ὅπου ὑπάρχει ἠθικότης δὲν ὑπάρχει δι' αὐτὸ τοῦτο και χάρις. Ἡ αὐστηρὰ δικαιοσύνη, ἢ αὐταπάρνησις, ἢ μεγαλοψυχία εἶναι μὲν πράξεις ἠθικαὶ δὲν ἐμφαίνουσι δὲ τὸν χαρακτήρα τῆς χάριτος, ἢτις εἰς τὴν ἀγάπην και τὸ χαίρειν ἐν τῇ ἀγάπῃ, και ἐπομένως εἰς τινὰ ἰλαρὰν εὐμένειαν, μάλλον ὑψίσταται. Τοιαύτη και ἢ ὀρησκευτικὴ και ἢ κοινωνικὴ σημασία τῆς λέξεως. Και ἐν μὲν τῇ ὀρησκείῃ ἢ χάρις εἶναι ἢ διὰ τῶν δώρων του ἀγίου πνεύματος· δὴλωσις τῆς θείας ἀγαθότητος· ἐν δὲ τῇ κοινωνικῇ χρήσει τῆς λέξεως χάρις εἶναι πᾶσα ἀφιλοκαρδῆς και εὐμενῆς εὐεργεσία. «Ἔστι δὲ χάρις,» λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, «καθ' ἣν ὁ ἔχων λέγεται ἢ χάριν ὑπουργεῖν δεομένῳ, μὴ ἀντὶ τινός, μηδ' ἵνα ἐπὶ αὐτῷ τῷ ὑπουργούντι, ἀλλ' ἵνα ἐκεῖνῳ τί μὲν ἢ ἀν' ἣν, σφόδρα δεομένῳ, ἢ μεγάλων και χαλεπῶν, ἢ ἐν καιροῖς τοιούτοις, ἢ μόνος ἢ πρῶτος ἢ μάλιστα» (Ῥητορ. Β' ζ'). Ἰλαρὰ τις εὐμένεια φαίνεται λοιπὸν οὕσα τὸ πρῶτον και ὀσμειλιώδες στοιχεῖον τῆς χάριτος, και ἐπειδὴ ἢ ἰλαρὰ αὐτὴ εὐμένεια συνδυάζεται μάλλον μὲ τὰ τρυφερὰ και ἀδύνα αἰσθηματικά, μὲ τὸ ὠραῖον φύλον μάλλον ἢ μὲ τὸ ἕτερον και μὲ τὴν νεανικὴν μάλλον ἢ τὴν ἀνδρικήν ἢ ηλικίαν, διὰ τοῦτο συνεπιφέρει και τινὰ λεπτότητα και ἀδρότητα κατὰ τὴν ὕλικὴν αὐτῆς ἑκφρασίαν, και τὸ χάριεν δὲν ἀποδίδομεν εἰς τὰ βωμαλέα και μεγάλα, εἰς ἀθλητὴν ἢ ἥρωα, εἰς τὴν ὑψίκομον δρῶν, εἰς τὰ μεγαλοπρεπῆ και οὐρανομήκη ὄρη ἢ εἰς τὸ ἀπέραντον του ὠκεανοῦ, ἀλλ' εἰς ἐκεῖνα τὰ καλὰ τῆς φύσεως, ἄτινα διὰ τινος ἀδρότητος και κομψότητος φαίνονται τρόπον τινὰ ἰλαρῶς πρὸς ἡμᾶς ἀτενίζοντα, και πρὸς ἡμᾶς γλυκέως συμπαθοῦντα και προσμετιδιδόντα και οἰνοῖ ἐχόντα τὴν ἰλαρὰν ἐκείνην εὐμένειαν, ἢτις κυρίως μὲν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀνήκει, ἐκ μεταφορᾶς δὲ, ἐπὶ τινος ὁμοιότητος στηριζομένης, και εἰς τὴν φύσιν ἀποδίδομεν. Και ὅτε μὲν σκυθρωπὸς ὁ οὐρανὸς ἐπιβλέπει και δι' ἀνέμων συνταράσσει τὰ κόματα και ὡς γίγαντες τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως κατ' ἀλλήλων διαμάχονται, τὸ θέμα τοῦτο δύνανται νὰ ἔχη ὕψος, διότι ἐν αὐτῷ ἀπειρος δύναντις ἀποκαλύπτεται· ὅτε δὲ, ἐντὸς περιωρισμένου κύκλου, γαληνός, ὡς τὸ βλέμμα τῆς ἀθωότητος, διαρεῖται τὸ εὐεργετικὸν αὐτοῦ φῶς εἰς τὰ φυτὰ και τὰ ὕδατα, και τὴν ἔρασιν ἠδύνει διὰ ποικίλων χρωμάτων, και εἰς ἰλαρὰν και εὐμενῆ αἰσθηματικὴν κίνησιν καρδίαν, τότε ἢ χάρις διαλάμπει, και οὐδεὶς ὁ μὴ διακρίνων τὰ δύο ταῦτα εἶδη καλλονῆς ἀπ' ἀλλήλων, ὥστε, ὅπως εἶπεν, τὸ χάριεν εἶναι εἶδος

καλοῦ, ἐν ᾧ ἰλαρὰ τις εὐμένεια δι' ἀδρότητος μορφῆς ἐκδηλοῦται. Και τὸ στοιχεῖον τοῦτο, ἐνεργεῖ ἐπὶ τῆς καρδίας μάλλον ἢ ἐπὶ του νοῦ, τοσοῦτον ἐνίοτε ὑπερκατεῖ τῶν ἄλλων και πλήττει τὴν αἰσθησιν και τὸ πνεῦμα, ὥστε και τὸ φύσει ἀκαλλῆς πρόσωπον καλλύνει, και διὰ τῆς ἐκφράσεως του ἠθικοῦ καλοῦ τὴν ὕλικὴν αἰσχροτήτα καθωραρίζει. Εἰς τὸν νόμον τοῦτον τῆς φύσεως ὀφείλουσι σπουδαίαν νὰ ἐπιστήσωσι προσοχὴν οἱ εἰς τὴν ἱερογραφίαν ἰδίως ἀσχολούμενοι, ἐν ᾧ αἱ σωματικαὶ καλλοναὶ δὲν δύνανται πολλὴ ν' ἀναπτύχθωσιν ἀνευ βεβηλώσεως, και οὐχ ἦ-τρον θεῖα χάρις και θεῖον κάλλος πρέπει νὰ ἐπισημῆ τὰ εἰκονιζόμενα· μόνον δὲ εἰς τὸ ὀρησκευτικὸν αἰσθημα και τὴν ζῶσαν πίστιν ὀφείλουσι εὐρεῖ τὴν ἀένναον πηγὴν του ἐν τῷ εἶδει του τῷ καλλιτεχνικοῦ μεγαλείου. Ἐν δὲ τοῖς ἀπλῶς νοεροῖς ἢ χάρις σπανίως ὑπάρχει, διότι ἐν τούτοις, ἀκριβῶς εἶπεν, οὔτε εὐμένεια οὔτε δυσμένεια, οὔτε λεπτότης οὔτε ἀδρότης, ἀλλὰ τὸ ἀληθές ἀμυγῆς αἰσθηματος ἐπικρατεῖ. Ἄμα δὲ και ἐν τῇ ἐνοσίᾳ ὑπαλάμπει τὸ αἰσθημα και διὰ τούτου λεπτὰς τινὰς σχέσεις τῶν πραγμάτων ἀνακαλύπτομεν και δι' ἀναλόγων ἐκφράσεων ἐνδεικνύομεν, εἰσέρχεται και εἰς τὸ πᾶν τῆς νοήσεως ἢ χάρις, οὔτε τὴν ἰδίαν φύσιν μεταβάλλουσα οὔτε ἄλλην τινὰ ἐνέργειαν ἐξασκῶσα, ἀλλ' ἢ αὐτὴ πάντοτε διαμένουσα. Και ταῦτα μὲν περὶ του χαρίεντος.

Τὸ δὲ γελοῖον, ἐν ᾧ εἶναι ἀναντιβρήτως στοιχεῖον καλλιτεχνίας, και ὡς ἐκ τούτου εἰς πᾶσαν καλολογικὴν πραγματείαν εἰσέρχεται, δὲν εἶναι ὅμως οὔτε στοιχεῖον οὔτε εἶδος καλοῦ, ἀλλ' ἐξ ἀντιθέσεως μάλλον ἢ ἐκ συγγενείας σχετίζεται πρὸς τὸ καλόν. Ὄρισαν τινες τὸν γέλωτα ἑκφρασίαν του ἐγωισμοῦ, και πραγματικῶς εἶδος τι γέλωτος ἐκφράζει ἐσωτερικὴν τινὰ εὐρέσειαν εἰς τὴν ἰδίαν εὐδαιμονίαν ἢ εἰς σχετικὴν τινὰ τελειότητα, ὅς παρεβάλλομεν πρὸς τὰ ἐν τοῖς ἄλλοις κακῶς ἔχοντα, ἢ ἐκφράζει τὸ ἀγέρωχον και ὑπεροπτικὸν του χαρακτήρος, ἢ και αὐτὴν τὴν ἄτρομον κατὰ του ἀγαθοῦ ἀντίστασιν και τὴν ἐωσφορικὴν ἀνταρσίαν, καθὼς ἀπ' ἐτέρου ὁ γέλωτος ἐκφράζει τὴν ἐν τῷ ἀγαθῷ εὐρέσειαν και τὴν ἀθωότητα, ἀλλὰ δὲν εἶναι οὗτος ὁ γέλωτος ὃν παρέχει τὸ κυρίως γελοῖον και κομικὸν λεγόμενον ἐν τῇ καλλιτεχνίᾳ. ἵνα κατανοήσωμεν τοῦτο ἀνάγκη νὰ ἴδωμεν τί τὸ ἐν τῇ φύσει γελοῖον. Και ἐν τούτῳ παρατηρούμεν πάντοτε ἀτέλειαν τινὰ ἢ ἀταξίαν σωματικὴν, νοητικὴν ἢ ἠθικὴν, στοιχεῖα ἀντίθετα πρὸς τὰ του καλοῦ, και ὡς ἐκ τούτου τὸ γελοῖον εἶναι εἶδος τι ἀσχημίας και αἰσχροτήτος· τὸ ὃν ὑπεροχον και τελειον δὲν εἶναι ποτὲ γελοῖον. Ἀλλὰ πᾶσα ἀτέλεια, πᾶσα ἀταξία και αἰσχροτήτης δὲν εἶναι διὰ τοῦτο και μόνον γελοῖα. Εἶναι γελοῖα ὅτε ὡς ἐκ

του ἀποτελέσματος ἢ ὡς ἐκ τῆς προαιρέσεως δὲν ἐπιφέρει μέγα κακὸν εἰς τοὺς ἔχοντας αὐτὴν ἢ εἰς τοὺς ἄλλους, και διὰ τοῦτο ὤρισαν ἄριστοι τὸ γελοῖον ὁ Ἀριστοτέλης ἀμάρτημα και αἰσχος ἀνάδυσον και οὐ σβαρτικόν. (Ποιητ. Ε'.) Τὸ χωρίον τοῦτο του Ἀριστοτέλους δὲν εἶχονεν ὑπ' ὕψιν ὅτε ἐν τῷ ἡμετέρῳ δοκιμῶν τὸ ζήτημα τοῦτο ἐπραγματεύθημεν, και ἐχάρημεν ὅτε ἐν τῷ μεγίστῳ διδασκάλῳ τῆς ἀρχαιότητος εὐρομεν τὴν ἐπικύρωσιν τῆς ἀσθενοῦς ἡμῶν προσηκείας. Τοῦτο δὲ οὐδὲως παραδοξόν, διότι ὁ ἀνωτέρω ὀρισμὸς, ὁ ἐν τῇ ἀληθείᾳ αὐτοῦ τῶσφ ἀντομος και ἐκφραστικὸς, διέφυγε και τῶν διασημοτέρων καλολόγων τὴν προσοχὴν. Ἀλλ' ὅπως νοήσωμεν σαφέστερον τὸν ὀρισμὸν τοῦτον ἀνάγκη νὰ ἐπιφέρωμεν ὀλίγα παραδείγματα.

Εἶπομεν ὅτι ἢ ἀτέλεια εἶναι γελοῖα ὅταν ἐκ του ἀποτελέσματος ἢ τῆς προαιρέσεως δὲν ἐπιφέρει μέγα κακόν. Ἐπὶ σωματικῆς ἀτελείας λ. χ. ἢ προαιρέσεως δὲν ἐγγυρεῖ, ἀλλὰ μόνον τὸ ἀποτέλεσμα, και ὅταν τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ᾖναι ὀδυνηρὸν, ἐγείρει οὐχὶ τὸ αἰσθημα του γελοῖου, ἀλλὰ λύπην και οἶκτον. Μικρὰ και ἀβλαβῆ ἀτέλεια του σώματος, ὡς ἢ ὑπὲρ τὸ μέτρον ἀνάπτυξις τῆς ρινὸς ἢ τῶν ὠτίων, εἶναι γελοῖα· ἀλλ' ἢ ἐνεότης, ἢ τυροδότης οὐδέποτε ὑπῆρξαν γελοῖα, διότι ἢ ὄρασις και ἢ λαλῶν εἶναι τὰ ὄργανα τῆς διανοίας, και ἢ ἑλλειψίς αὐτῶν παρεμποδίζει τὴν ἐξάσκησιν τῶν εὐγενεστέρων και σωτηριωτέρων δυνάμεων και καθιστᾷ ὀδυνηρὰν τὴν ζῶν. Ὡσαύτως ἐπὶ νοητικῶν ἀτελειῶν ἢ λεγομένη ἀφαίρεσις, ἢ ἀλλοφροσύνη, ἢ ἀπροσεξία και ἢ δι' ἀτάκων παραλογισμῶν διαστροφή τῆς ἀληθείας, τὰ φυσικὰ ταῦτα ἐλαττώματα, ὡς μὴ πολλὸ ἐπιβλαβῆ εἰς τὸν ἔχοντα, φαίνονται γελοῖα, ἀλλ' οὐχ οὕτως ἢ ἠλιθιότης, ἢ μανία. Και εἰ μὲν ἐκ προθέσεως και ἀνευ κακοῦ σκοποῦ διαστρέψει τις τὴν ἀλήθειαν δι' ἀντιφάσεων ἢ δι' ἀθῶων παραμορφώσεων, παραμοιώσεων και παρανοήσεων, ἐγείρει τὸν γέλωτα, εἰ δὲ ἐκ μαχητικῆς και ἐπ' ὀλέθρου τῶν ἄλλων σφίγγεται, τότε ἐγείρει ἀπέχθειαν και ἀγανάκτησιν. Και ἐπὶ ἠθικῶν ὡσαύτως ὑπάρχουσιν ἀτέλεια προερχόμενα. Ἐκ τινος ὑπερβολικῆς ἐξάφιας ἢ παραλόγου προτιμώσεως και ἐνθουσιασμοῦ, ἄτινες εἶναι φύσει γελοῖα, ἀλλ' ἢ λελογισμένη και ἐκουσία ἠθικὴ διασφορά μισητὴ ἀποβαίνει και κατ' αὐτῆς πάντοτε ἐγείρεται ἢ συνείδησις τῆς ἀνθρωπότητος. Και ἵνα ἐπιφέρωμεν και τοῦτου παράδειγμα, ὁ ἱππότης ἐκεῖνος του μεσαιῶνος ὅστις ἐκράτει πάντοτε ἕνα τῶν ὀφθαλμῶν κεκλεισμένον ἵνα ὑπακούσῃ εἰς τὴν ἐρωμένην του, κινεῖ εἰς γέλωτα, ἀλλ' ἐὰν διὰ τοῦτο ἐφόνευε τὴν κατέρα ἢ τὰ τέκνα ἢ ἢελε γίνετο βδελυκτὸς και ἀποτρόπαιος· τοιαύτη εἶναι ἐπομένως και ἢ διαγω-

ρίζουσα τὸ κωμικὸν ἀπὸ τοῦ τραγικοῦ, οὐχὶ πάντοτε εὐδιάγνωστος γραμμῆ, ἣν διαχαράττει ἡ προαιρέσις, καὶ διὰ τοῦτο τὰ δύο ταῦτα στοιχεία προσεγγίζουσιν εἰς ἄλληλα καὶ ἐνίοτε συγχέονται. Ἐκ δὲ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ παντοίων ἀτελειῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς κοινωνίας, ἡ πηγὴ τοῦ γελοίου ἀπορρέει ποικιλωτάτη καὶ ἀνεξάντλητος, καὶ σχετικῶς πρὸς τὰς ἰδέας καὶ ἔξεις καὶ διαθέσεις καὶ περιστάσεις τὸ γελοῖον διάφορον ἐκυτοῦ οὐχὶ πάντοτε τὸ αὐτὸ εἰς πάντας περιστάται, καὶ ὑπάρχει ἡ κοσμία καὶ σεμνὴ ἀστειότης καὶ ἡ κωμικὴ καὶ ἀναίδης, καὶ ὁ εὐπρεπὴς κῶμος, καὶ ὁ ἀσελγὴς καὶ ὑβριστικὸς, καὶ ἀναριθμητοὶ μεταξὺ τούτων ἀποχρώσεις, αἱ ἡ φιλοκαλία διακινώσκει, ὁ ὀρθὸς λόγος καὶ πρὸ πάντων ἡ εὐθύτης τῆς συνειδήσεως. Ἐν δὲ τῇ καλλιτεχνίᾳ, ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως καὶ πηγῆς τοῦ γελοίου καὶ τῶν πρὸς τὸ αἰσχρὸν σχέσεων αὐτοῦ, μεγίστην ἀπαιτεῖ προσοχὴν καὶ περίσκεψιν ἡ γρήσις καὶ ἡ μετὰ τῶν καλῶν ἀνάμιξις αὐτοῦ. Ἡ ἀνάμιξις αὕτη ὑπάρχει ἐν τῷ πραγματικῷ βίῳ, καὶ ἐπιτρέπεται, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπιβάλλεται εἰς τὴν τέχνην, διότι, τὸ καθαρῶς κωμικὸν καὶ γελοῖον ἀνευ στοιχείου τινὸς καλοῦ, ἀνευ ἀγαθοῦ τινος σκοποῦ δύναται μόνον νὰ ᾖναι ἄθυρμα οὐχὶ δὲ σπουδαῖον ἔργον τῆς τέχνης, καθὼς μόνον τὸ αἰσχρὸν καὶ κακὸν εἰκονιζόμενον ὑπὸ τῆς τέχνης, ὅσο ζῶντὰ καὶ εὐφύη καὶ ἂν ᾖναι ἡ παράστασις αὐτοῦ, δὲν εἶναι ἔργον καλλιτεχνικόν, ἀλλὰ νοσηδὲς προῖδον φαντασίας διεφθαρμένης. Ἐὰν δὲ ἐπιδείξῃ καὶ εὐστόχως συνδυασθῇ τὸ γελοῖον πρὸς τὸ σοβαρὸν καὶ καλὸν, γίνεται δι' αὐτῆς τῆς ἀντιθέσεως μέσον ἀληθοῦς ἐξεικονίσεως τοῦ καλοῦ καὶ ἰδανικώσεως τοῦ πραγματικοῦ προσφορώτατον. Διὰ τοὺς λόγους τούτους τὸ γελοῖον εἶναι ἴδιον τοῦ ἀνθρώπου καὶ οὐχὶ τῆς φύσεως, διότι ἐν τῇ φύσει καὶ αὕτη ἡ φαινόμενη ἀταξία καὶ ἀτέλεια εἶναι στοιχεῖα τῆς γενικῆς αὐτῆς τάξεως καὶ σχετικῆς τελειότητος. Ἐν τοῖς ζώοις ἐπίσης τὸ γελοῖον δὲν ὑπάρχει, ἀλλ' ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἐνθα συνείδησις καὶ αἴσθημα καὶ ἐλευθερία καὶ λόγος συναποτελοῦσι ἀνωτέραν τινα φύσιν καὶ προορισμὸν, καὶ παρέχουσι τοῦ προορισμοῦ τούτου τὴν γνῶσιν καὶ ἀγάπην, ἀναπτύσσεται ἐξ αὐτῆς τῆς ἀτελείας αὐτοῦ τὸ αἰσθημα τοῦ γελοίου, ὅτε ἑαυτὸν παραβάλλει πρὸς τὸν τύπον τῆς ὑπεροχῆς ἐν ᾗ κείται αὐτὸ τὸ καλόν. Καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν ἔνοιαν τοῦ καλοῦ δὲν δύναται τις ἀκριβῶς νὰ γνωρίσῃ ἂν μὴ παραβάλλῃ αὐτὴν ἐνθεν μὲν πρὸς τὸ ὑψηλόν, ἐθεν δὲ πρὸς τὸ χαρμιεν, καὶ ἀντιθέσῃ πρὸς τὸ αἰσχρὸν, οὗ εἶδος, ὡς εἶπομεν, εἶναι αὐτὸ τὸ γελοῖον. Ἐνδοτέρα δὲ εἶναι καὶ γονιμωτάτη ἡ συγγένεια τοῦ καλοῦ πρὸς τὸ ἀληθὲς καὶ ἀγαθόν, ἥτις προκύπτει ἐξ αὐτῆς τῆς

ὑποστάσεως τοῦ καλοῦ, ὡς ἐν ἀρχῇ ἐλέγομεν, καὶ ἰδιαιτέραν ἀπαιτεῖ μελέτην καὶ ἀνάπτυξιν, ἣν δὲν δύναμεθα ἐνταῦθα νὰ ἐπιχειρήσωμεν. Ἐλπίζομεν δὲ ὅτι ἐὰν καὶ ἡ μελέτη αὕτη γίνῃ συμφώνως πρὸς τὰς τεθείσας ἀρχάς, ἔτι μᾶλλον θέλει καταφανῆ ὅτι ἡ ἔνοιαν τοῦ καλοῦ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἔνοιαν τοῦ δυτοῦ, καθὼς ἀντιστοιχεῖ πρὸς αὐτὴν ἡ τοῦ ἀληθοῦς, ἥτις εἶναι αὐτὸ τὸ ὃν νοούμενον ὑπὸ τοῦ πνεύματος, καὶ ἡ τοῦ ἀγαθοῦ, δηλ. αὐτὸ τὸ ὃν συμφώνως πρὸς τὸν ἀληθῆ νόμον αὐτοῦ ἐνεργοῦν, καὶ οὕτως ἡ συγγένεια τῶν τριῶν τούτων ἔνοιῶν ἐκ τῆς κοινῆς αὐτῶν πηγῆς ἐξαρτάται καὶ δι' αὐτῆς ἀποδεικνύεται.

Π. ΒΡΑΙΑΔΕΣ ΑΡΜΕΝΟΙΣ.

ἩΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚῃ.

(Συνέχ. ἴδε φιλολόγ. 425.)

Θ'.

Ναυτιλία ἐν Ἀμερικῇ.

Ἀμέτρητος εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀμερικανικῶν πλοίων, καὶ τοσοῦτω μέγας, ὥστε ἂν οἱ Ἀμερικανοὶ δὲν προσελάμβανον ξένους ναύτας εἰς τὸ ἐμπορικὸν ναυτικόν, θὰ ἔζων ὀλιγώτεροι μὲν κατὰ ξηρὰν, πλείονες δὲ κατὰ θάλασσαν. Ὄπου καὶ ἂν γυρίσῃς, πρὸς ἀνατολάς, πρὸς δυσμάς, πρὸς μεσημβρίαν, πρὸς ἀρκτον, πρὸς τὰ πελάγη, πρὸς τὰ παράλια, ὁ εὐφολκμὸς σου ἀπαντᾷ σωρὸς ἀμερικανικῶν πλοίων (*). Εἰδέποτε συνέβαινεν ἐν τῇ Ἀμερικῇ σεισμὸς, ὅστις ν' ἀνατρέψῃ ὀλόκληρον τὴν χώραν, ὁ ἐπὶ τῶν πλοίων αὐτῆς πληθυσμὸς καὶ ὁ ἐξ αὐτῶν πλοῦτος θὰ ἤρκειν εἰς συγκρότησιν νέων καὶ ἀκμαίων πολιτειῶν.

Τὰ εἰς τοὺς λιμένας πλοῖα εἶναι τοσοῦτω πολλὰ καὶ τοσοῦτω συνεσφιγμένα, ὥστε ὁμοιάζουσι δάση τῶν ναυπηγείων ὁ ἀριθμὸς αὐξάνει καθ' ἑκάστην, καὶ ἀπκράμιλλος εἶναι ἡ περὶ τὴν κατασκευὴν τῶν πλοίων δραστηριότης. δὲν ἐννοῶ δὲ λέγων ταῦτα ὅτι καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς συγκροτήσεως τῶν πληρωμάτων τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν τῶν Ἀμερικανῶν εἶναι ἀνώτερον τοῦ τῶν ἄλλων ἰθῦν' ἐξ ἐναντίας, ἀναμετρῶν τὰ ναυαγία ὑπολαμβάνω αὐτὸ πολὺ κατώτερον. Οὐδὲ περὶ τῆς στερεότητος αὐτῶν ἐγγυῶμαι, διότι τὰ ξύλα δὲν εἶναι τόσῳ καλά· τὸ δὲ πολεμικὸν αὐτῶν ναυ-

(*) Ὁ ἀριθμὸς τῶν ναυτῶν πάντων τῶν ἰθῦν λέγεται ὅτι φθάνει εἰς 2,000,000, οἱ δὲ τόννοι τῶν ἐμπορικῶν πλοίων εἰς 48,000,000. Ἐκ τούτων δὲ τῶν 18,000,000, τὰ μὲν πέντε ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, τὰ δὲ 8,200,000 εἰς τὰς Ὁμοσπονδίας πολιτείας, καὶ τὰ ἑκίλιπα εἰς τὰ ἄλλα ἔθνη.

τικόν, διὰ τε τὸν μικρὸν ἀριθμὸν τῶν πλοίων καὶ τὴν χαλεκράν πρὸ πάντων πειθαρχίαν, ὁμολογεῖται καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἀμερικανῶν κατώτερον τοῦ τοῦ ἀγγλικοῦ καὶ γαλλικοῦ.

Τὸ 1850 ἔτος καταργηθεῖσάν διὰ νόμου τῶν σωματικῶν ποινῶν, συνέβη ἀληθῆς ἐπαναστάσις τῶν ναυτῶν· οἱ αὐτοὶ διεκήρυξαν ὁμοθυμαδὸν ὅτι θὰ ἐλειποτάκτου πάντες, ἂν δὲν ἐδίδοτο καὶ πάλιν ἰσχύς εἰς τὸν πρῶτον νόμον, καὶ ἂν ἐστέρουν αὐτοὺς τοῦ δικαίωματος τῆς μαστιγώσεως, τοῦ γράνθου, τῶν λακτισμῶν, οὕτινος ἀπέλαυον ἕως τότε. Κατεστάλη δὲ ἡ ἐπαναστάσις καὶ ἐπᾶνήλθεν ἡ τάξις δυνάμει βασιλοῦς χορηγίας τοῦ ἀρχαίου ἐκεῖνου δικαίωματος. Ἡ ἀπαίτησις αὕτη ἐξηγῆται εὐκόλως μετὰ τὴν κατάργησιν τῶν σωματικῶν ποινῶν ἔμεινεν ἡ ποινὴ τῆς φυλακίσεως· ἀλλὰ τότε ἰδιπλασιαζέτο ἡ ἐργασία τοῦ ἄλλων, καὶ οὕτω ἐτιμωροῦντο καὶ οἱ μὴ πταίσαντες. Πικράδοξον φαινόμενον! Ἡ Ἀμερικῇ, ὁ δημοκρατικώτερος, ὁ πλέον ἐλεύθερος τόπος τῆς οἰκουμένης, ἔχει ἀνάγκην κρούτου, ὅπως καὶ ἡ Ῥωσία, ἵνα ἀνακαλῇ τοὺς παρεκτρεπομένους εἰς τὸ καθήκον.

Ὅπωςδήποτε, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ θαυμάσῃ ὁ ξένος τὴν ὠραϊότητα τῶν ἀμερικανικῶν clippers, ἄλλων θαλασσίων πτηνῶν, τὸ μέγεθος τῶν ἀτμοπλοίων καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν ποταμίων θαλαμηγῶν. Τὰ μνημεῖα τῆς Ἀμερικῆς δὲν εἰσέσκονται εἰς τὰς πόλεις, ἀλλὰ εἰς τοὺς ποταμούς, τὸν Ἰδσων, τὸν Ὀύον καὶ τὸν Μισσισίπην, διαπλέοντα αὐτοὺς ὡς ἐν θριάμβῳ.

Πάντα ἐν Ἀμερικῇ συντρέχουσιν εἰς τῆς ναυτιλίας τὴν πρόοδον, ὅ τε ἐμπορικὸς νοῦς τοῦ λαοῦ, καὶ ἡ ἀπέραντος ἔκτασις τῶν ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν, καὶ τὸ εἶδος αὐτῶν ἐξαγομῆν' ἀλλὰ καὶ ὁ βῆμαξ, ὅστις καλλιεργεῖται κυρίως κατὰ τὰς μεσημβρινὰς ἐπαρχίας, δὲν συνέτεινεν ὀλίγον εἰς τὸ νὰ κατασκευασθῶσι μεγάλα τὰ πλοῖα, διότι ἀπαιτοῦνται μεγάλης χωρήσεως καὶ ἰδιαιτέρας κατασκευῆς.

Ἐπιστεῖετο μέχρις ἐσχάτων ὅτι τὰ μέτρια τὸ μέγεθος πλοῖα καὶ ταχυπλοῦτερα ἦσαν καὶ εἰς τὰς τρικυμίας ἀνθίσταντο εὐδοκιμώτερον· οἱ Ἀμερικανοὶ ὅμως πρῶτοι, ναυπηγῆσαντες δύο καὶ τριῶν χιλιάδων τόννων πλοῖα, ἀπέδειξαν ὅτι ἐξ ἐναντίας ταῦτα καὶ ταχύτερα καὶ ἀσφαλέστερα πλέουσιν. Ἡ κιβωτὸς τοῦ Νῴε, τὴν ὁποίαν ἱστορικοὶ τινες περιέγραψαν κολοσσικῶν, θὰ ἐφαίνετο λέμβος, καὶ λέμβος ἀσχημοτάτη, πρὸς τὰ γιγάντια clippers τῶν Ἀμερικανῶν.

Ἐν Ἀμερικῇ διατρέθειν ἔλαβον τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν Μεγάλον Δημοκράτην, τὸ ἀριστότεχνημα τοῦτο τῆς ναυπηγικῆς, πρὶν ἢ γίνῃ ἀνά-

λωμα τοῦ πυρὸς ἐν τῷ λιμένι τοῦ Νεοβοράκου. Τὸ ἀπαίσιον τοῦτο συμβεβηκὸς ἐγένετο ἀφορμὴ ἐθνικοῦ πένθους, καθόσον πρῶτον τότε ἐμελλε νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸ πέλαγος· εἶχε δὲ κατασκευάσει αὐτὸ ἀπλοῦς τις ἐργάτης, ὁ Donald Mac-Kay, διὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ δραστηριότητος, ἀνευ τῆς ἐλαχίστης συνδρομῆς τραπεζίτου ἢ ἄλλου ἐμπορικοῦ οἴκου. Πεντήκοντα χιλιάδες ἡμερομισθίων εἶχον πληρωθῆ εἰς αὐτόν. Καὶ τὸ ἀξιοσημείωτον, ὅτι εἰ καὶ ἦτο τρισημέριστος, εἶχεν ἐν ταυτῷ καὶ στερεότητα, καὶ ὠραϊότητα καὶ ταχύτητα. Ἐπειδὴ δὲ αἱ φλόγες εἶχον καταναλώσει τὰ ὑπὲρ τὴν θάλασσαν, κατασκευάσθη ἐπὶ τῶν λειψάνων αὐτοῦ νέον πλοῖον, κατώτερον μὲν τοῦ πρῶτου, ἀριστον ὅμως καὶ αὐτό. Δι' αὐτοῦ μετεκομίσθησαν ἐπὶ τοῦ κριμαϊκοῦ πολέμου τρεῖς χιλιάδες Γάλλων στρατιωτῶν.

Τὸ πλοῖον ἀγαπᾶται πάντοτε πλέον καὶ τῆς οἰκίας, πλέον καὶ παντὸς ἄλλου κτήματος. Καὶ μὲν ἐὰν στερηθῇ τις τὴν οἰκίαν ἢ ἀγαθῶν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι προσκεκολλημένος λυπεῖται, οὐδέποτε ὅμως ὅσον ὁ ἀπολέσας τὸ πλοῖον αὐτοῦ κυβερνήτης. Καὶ ἰδοὺ ὁ λόγος· τὸ πλοῖον φαίνεται ἔχον ψυχὴν, διότι βαδίζει μετὰ τοῦ κυβερνήτου αὐτοῦ καὶ υποτάσσεται ὡς ἂν ἦτο ἵππος πιθήνιος. Ἐν καιρῷ τρικυμίας στενάζει ὡς ἂν ἔκασχεν, οἱ ἴστω αὐτοῦ λυγίζονται ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ὅπως λυγίζονται ὑπὸ τῆς νόσου τὸ σῶμα τοῦ πάσχοντος, καὶ τὸ σκάφος τρίχει ὅπως τὰ ὀστά τοῦ ἀσθενοῦς. Ὅστις περιέπεσεν εἰς τρικυμίας ἐκεῖνος μόνος γινώσκει ὅπου ὠραϊα εἶναι ἡ μεταξὺ τοῦ πλοίου καὶ τῶν ἐξηγριωμένων στοιχείων πάλη! Ἡ θάλασσα ἐξωγυομένη καὶ ὑπερήφανος, ἐκρήγνυται ἀκαταγώνιστος κατὰ τοῦ πλοίου, τὸ ὁποῖον θὰ κατεπόντιζε βεβαίως· ἐὰν οἰακροστροφούμενον ὑπὸ δεξιᾶς χειρὸς δὲν ἀπέσπυγε τὴν ὄρμην τῶν κυμάτων, ποτὲ μὲν ἀναβαίνομεν μεγαλοπρεπῶς εἰς τὴν κορυφὴν αὐτῶν, ποτὲ δὲ βυθιζόμενον εἰς τὰς κοιλάδας, τὰς ὁποίας διανοίγουσι ζοφερὰς καὶ βαθεῖας τὰ ἀφρίζοντα κύματα.

Καὶ τρομερὸν μὲν καὶ φοβερὸν τὸ θέαμα, ἀλλὰ καὶ μεγαλοπρεπὲς καὶ πλήρες θεληγῆτρων διότι μεταξὺ τοῦ ἀχαινοῦ ἐκεῖνου ὠκεανοῦ ὁ ἀδιόρατος ἀγεδὸν ἄνθρωπος καταφρονεῖ τὴν μενίαν τῶν κυμάτων, καὶ μόνους ἔχων συμμάχους τὸν νοῦν, τὴν ἐπιστήμην καὶ τὸ μικρὸν πλοῖον ἀντιτάσσεται ὑπερηφάνως εἰς αὐτά.

Πῶς λοιπὸν νὰ μὴ ἀγαπᾷ ὁ κυβερνήτης τὸν ἀχώριστον σύντροφον, τὸν πιστὸν μέτοχον τῶν κινδύνων του;

Ἀναντιρρήτου ἔρα ὅτι ἐὰν πλοῖον ὠραῖον καὶ ἐπιτήδειον εἰς τὴν θάλασσαν ἀπολεσθῇ, σῶρει μετ' ἐκ-
του εἰς τὰς ἀβύσσους τὰς συμπαθείας καὶ τοὺς πόθους

του κυβερνήτου, τῶν ἐπιβατῶν, ἔτι δὲ καὶ ἐκείνων ὅσοι ἔλαβον ἀφορμὴν γὰ τὸ γυνώρισαι.

Διὰ πάντα τὰ ἄψυχα ἢ ἀγγλικὴ γλῶσσα μεταχειρίζεται τὸ οὐδέτερον ἄρθρον, καὶ μόνον διὰ τὰ πλοῖα τὸ ἀρσενικὸν ὡς ἂν εἶχον ψυχὴν. Οἱ δὲ θάλασσης ταξιδεύσαντες ἐννοοῦσι τὴν ἐξαιρέσιν ταύτην.

Τοσοῦτον δὲ γενικὴ εἶναι ἡ λατρεία τῆς ναυτιλίας ἐν Ἀμερικῇ, ὥστε δὲν ὑπάρχει ἐργαστήριον, εἰς τοῦ ὁποίου τοὺς τοίχους νὰ μὴ κρέμονται αἱ εἰδῶνες τῶν κυριωτέρων πλοίων, πλησίον τῆς σκούρας τοῦ Κ. Στέβανς. Τὸ περιφανὲς τοῦτο πλοῖον ἐνίκησε τὰ ἀγγλικά μεταβαίνον ἀπὸ Νεοεβόρακου εἰς Ἀγγλίαν. Εἶναι ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ τις τὴν μεταξὺ τῶν Ἀμερικανῶν καὶ τῶν Ἀγγλίων ἀμύλλαν· ἐγὼ δὲ καὶ οἰκτιρῶ ἐκ βάρους καρδίας τοὺς ἐπιβάτας τῶν ἀμερικανικῶν πλοίων τῶν ἀπικνόντων ἀγγλικά· διότι ὁ Ἀμερικανὸς προτιμᾷ νὰ συντριφῇ, νὰ κατῷ, νὰ καταποντισθῇ, παρὰ νὰ νικηθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀγγλου. Ἀρχαῖος τις ναύτης ἐν Βοστώνῃ ἐγένετο ἐξ ἀπελπισίας ἱερέως, διότι τρία ἀγγλικά πλοῖα ὑπερέβησαν αὐτὸν εἰς τὰς θαλάσσας τῆς Ἰνδίας. « Ἐπιπροτίμων, ἔλεγε, νὰ πνιγῶ ὁμοῦ μὲ τὸ πλοῖόν μου, παρὰ νὰ πάθω ὅ,τι ἔπαθα· ἀλλ' ἐπειδὴ ἄλλως ἔδοξε τῷ Θεῷ, ἀφιερῶθην ὁλόκληρος εἰς αὐτόν. »

Τὸ πρῶτον ἀτμόπλοιον τὸ διαπλεύσεν τὸν ἰσημερινὸν ἀπὸ τοῦ νεότερου εἰς τὸν ἀρχαῖον κόσμον, ὑπέβηξε τὸ ἀμερικανικὸν *Σαβάννα*, χωρησὶν ἔχον 330 τόνων. Ἀναχωρήσεν ἐκ *Σαβάννας* (Γεωργία) τὴν 26 Μαΐου 1819, ἐφθάσεν εἰς Λίβερπουλ μετὰ εικοσιπέντε ἡμέρας, ἐξ ὧν κατὰ μόνον τὰς δεκαοκτὼ ἐκινήθη ὑπὸ ἀτμοῦ· ἀξιώματι δὲ τις τῶν ἐπ' αὐτοῦ βεβαίωσι ὅτι μόνον δεκαοκτὼ ἡμέραι κατηναλώθησαν, καὶ ὅτι ἐξ αὐτῶν αἱ ἐπτὰ εἶδον ἐργαζομένην τὴν μηχανήν· ἀναμφισβήτητον δὲ εἶναι ὅτι, διὰ τὸν φόβον μὴ τελειώσασιν οἱ γαιάνθρωποι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ἄτλαντικοῦ ἀφῆσαν τοὺς τροχοὺς καὶ ἀνεπέτασαν τὰ ἱστία· καὶ ὅτε ἐπλησίασαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, προσήλωσαν ἐκ νέου αὐτοὺς, ὥπως προσορμίσωσι διὰ τοῦ ἀτμοῦ ὅπως καὶ ἀπέπλευσαν.

Ἡ ὁρὰ πλοίου ἐρχομένου ἔνευ ἰστιῶν κατέπληξε τοὺς Ἀγγλους, καὶ ὁ διοικητὴς πολιτικῆς μοίρας, νομίσας ὅτι ἐκείτω, ἔστειλεν ἀμέσως λέμβους πρὸς βοήθειαν· ἀλλ' ὅτε ἔμαθον ὅτι ἐλανθάσθη μετέσθι μόνος πρὸς αὐτὸ, ὅπως παρατηρήσῃ ἐπιμελέστερον τὸ θαύμα. Καὶ ὅτε εἰσώρμησεν εἰς τὸν λιμὲνα τοῦ Λίβερπουλ, ἀλαλαγμοὶ χαρᾶς καὶ ἐνθουσιασμοῦ ὑπεδέχθησαν αὐτό· αἱ δὲ ἀρχαὶ πᾶσαι τῆς πόλεως ἔσπευσαν νὰ φιλοξενήσωσι τὸν κυβερνήτην.

Δεκαεννέα ἔτη μετὰ ταῦτα, ἤτοι τὸ 1838 ἔτος, ἀγγλικά ἀτμόπλοια μετέβησαν εἰς τὴν Ἀμερικὴν· τὰ δὲ πρῶτα, ὁ *Στέριος* καὶ ὁ *Μόργας* *Λυτικὸς*, κα-

τηνάλωσαν τὸ μὲν δεκαοκτὼ, τὸ δὲ δεκαπέντε ἡμέρας.

Chi va piano va sano, λέγουσιν οἱ Ἴταλοί· οἱ Ἀμερικανοὶ ὅμως ἀξιοῦσιν ὅλον τὸ ἐναντίον, καὶ τὸ ἀξίωμα αὐτῶν ἐφαρμόζουσι πρὸ πάντων εἰς τὴν ναυτιλίαν· ὅπως δὲ ἐπιτύχουσιν ἐπιχειρήσαν μυρίας δοκιμὰς.

Μετά τὸν κριματικὸν πόλεμον ἢ ἐν Περσίῳ Σύνδοδος κατήργησε τὴν διὰ καταδρομικῶν πλοίων πάλιν· ἀλλ' ἡ ἀμερικανικὴ κυβέρνησις οὐδέποτε ἤθελησε νὰ συναίνεσθ'· διότι ἡ κατὰ θάλασσαν δύναμις τῆς συνίσταται κυρίως εἰς τὴν ταχύτητα τῶν ἀμερικανικῶν πλοίων, τὰ ὅποια ἐν καιρῷ πολέμου μεταβάλλονται εὐκόλως εἰς καταδρομικά.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

ΕΘΝΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ τοῦ διαόκτου ἔτους 1868, ὑπὸ Μαρτίνου Π. Πρετοῦ. Ἔτος Β'. ἐν Παρισίοις.

ΑΤΤΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ τοῦ διαόκτου ἔτους 1868, ὑπὸ Βιργιλίου Δωμοπίου. Ἔτος Β'. ἐν Ἀθήναις.

ΧΡΟΝΟΣ, ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ τοῦ διαόκτου ἔτους 1868, ὑπὸ Γ. Βαρσιλέου. Ἔτος Ζ'. Ἀσπέναις Συμεῶν Ἀνδρέαδου. ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Εἰ καὶ πλὴν τῶν ἡμερολογίων τούτων ἐξεδόθησαν καὶ ἄλλα, ἀναγγέλλομεν μόνον τὰ ἀνωτέρω διότι οὐδὲν ἕτερον ἐστάλη ἡμῖν, καὶ διότι κατὰ τὴν καὶ πέρυσιν ἐρμηνευθεῖσαν περὶ ἡμῶν γνώμην ἔτι κοινωφέλεστερα πρὸ πάντων τὰ πονήματα δεσφ. Θεοφάνους τὸν φωτισμὸν τῶν πολλῶν (1), θεωροῦμεν τὰ ἀνά χειρὸς ἄξια ἀναγραφῆς. Ἀλλ' ἂν καὶ τὰ τρία ἐπιδύκωσι τὸν αὐτὸν σκοπὸν, φέρουσιν ὅμως ἕκαστον ἰδίαν σφραγίδα, ἀπεικονίζουσιν τὴν κατάστασιν τῆς κοινωνίας μεταξὺ τῆς ὁποίας συνετάχθησαν. Τὸ *Ἑθνικὸν Ἡμερολόγιον* καὶ διὰ τὸν χάρτην, καὶ τὸν τύπον, καὶ τὰς εἰκόνας, καὶ τὸ πρῆγμα, καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν περιεχομένων, καταγγέλλει τὴν γένεσιν αὐτοῦ ἐν τόπῳ ἀφθόνοῦς κεκτημένῳ τοῦς διανοητικῶς καὶ χρηματικῶς τρόπους, ἅμα δὲ καὶ πολλῶ ἀνωτέρους τῶν τῆς χώρας ἐκείνης, χάριν τῶν κατοίκων τῆς ὁποίας ἐγγράφη.

Τὸ δὲ *Ἀττικόν*, ἰδὸν τὸ φῶς ἐν Ἀθήναις, ὄθεν ἀσφαλέστερον ἀνιχνεύει ὁ παρατηρητὴς τὸν βαθμὸν τῆς ἀναπτύξεως, τὰς ἐπιδόσεις, τὰς ἀνάγκας, τὰς κλίσεις τῶν ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ καὶ μὴ Ἑλλάδι δημογεγῶτων λαῶν, δὲν περιβάλλεται μὲν τὴν περιπόρφυρον

(1) *Μετῆ*, Τόμ. ΙΖ', σελ. 471.

γλιανίδα τοῦ πατριῶτου, εὐπρεπὲς ὅμως καὶ αὐτὸ, καὶ σεμνὸν καὶ περὶ τὸ καλεῖν ἐργατῆς· εἰ καὶ ποικίλον, καὶ μετ' ἐπιστασίας συντεταγμένον, κασιγιῆται ὑπὸ δύο ἀρετῶν, αἵτινες ἰδίως ἀρεταὶ εἰσιν εἰς τὰς τοιαύτας συγγραφαί, ὑπὸ τῆς ἀρετῆς λέγομεν τοῦ προσήκοντος, καὶ ὑπὸ τῆς ἄλλης ἐκείνης ἦτις, ὅσα γλίρειν τὰ πεπαλιωμένα καὶ τὰ μέλλοντα καὶ τὰ σοφά, καταγράφεται εἰς τὰ πρὸ τῶν παθῶν, διεγείρουσι οὕτω ἔλπην τὴν περιέργειαν καὶ προσηλοῦσιν ἔλπην τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστη.

Τὸν δὲ *Χρόνον*, δημοτικώτερον τῶν ἄλλων ἡμερολογίων, διὰ τὸ εἶναι προσιτώτερον εἰς τῶν πολλῶν ἢ μάλλον τῶν πεμπόλων τὰς διανοίας, διότι πάμπολλοι οἱ ἐν τῇ δούλῃ Ἑλλάδι ὀφθαλμοκτοί, εἰ καὶ τάσσομεν εἰς τὴν τρίτην μοῖραν τῆς ἡμερολογικῆς πολιτικῆς, ὁμολογοῦμεν ὅμως ὅτι, ὡς πρὸς τὴν κοινὴν ὠφέλειαν, κατ' οὐδὲν ὑπολείπεται τῆς μέσης, ἦτις μόνη, κατὰ τοὺς ἀρχαίους, σοφίζει τὰς πόλεις. Καὶ τοῦτο, διότι ἐξ ἡδὴ ἔτη, κρατῶν βακτηρίων ἀποστόλου, καὶ τυπειῶς περιφερόμενος καὶ παρενδύων καὶ εἰς αὐτάς τὰς ἐσχάτας, ἀγωνίζεται ἡ ἀπολακτίσθ' τὰς ἐπὶ ἕκαστον ἐνεσθῆκοντα περίπου ἔτη, ἀπὸ τοῦ 1683 μέχρι τῆς σήμερον (1) κατὰ μυριάδας ἐκτυποῦμενος καὶ διαδιδόμενος ἡ *Ἱστορία τῆς παροῦσας τοῦ Μπαρσιλέου καὶ τοῦ ἁξίου αὐτοῦ υἱοῦ Μπαρσιλέου, καὶ τοῦ Γαδάρου, τοῦ Λόκου καὶ τῆς Ἀλουκῆς τὴν ὠμοειδέτην δόξησιν, καὶ τὸ Βιβλίον τὸ ὀνομαζόμενον Σπαρτός, καὶ τὴν Ἱστορίαν Ἑβραϊοποθέλιας τῆς Μερκάδας, τὴν ὅποισιν εἰς τοὺς 1667 χρόνους, μὴν Ἰουλίου ὁ ἔκλεψε κρυφίως ἀπὸ τοῦς ροῦς του, ὅπου ἐκάθονταν εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν εἰς τὸπον λεγόμενον Φαράρι, ἕνας νεὸς Ἀρθουρτῆς λεγόμενος Δήμος, καὶ ἄλλα τοιαύτης φύσεως ἐπιστημονικὰ καὶ ψυχοφυεῖ συγγράμματα, καθωραζόντα τὰς βιβλιοθήκας τῶν ἡμετέρων, πρὸς ἔλεγχον τῶν περιουλομένων κατὰ τὴν Ἀνατολὴν προόδων.*

Τοιαῦτα τὰ τρία τῶν Περσιῶν, τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἡμερολόγια, ὡς τὰ δύο πρῶτα περιλαμβάνονται καὶ δι' εἰκόνας· αἱ ἐν τῷ Ἀττικῷ μάλιστα τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλίσσης ἡμῶν, φωτογραφηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Κ. Κολόμβου ἐν Ἀθήναις, τιμῶσι τὴν ἑλληνικὴν τέχνην.

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΔΗΜΩΔΕΙΣ συλλεγεσθαι καὶ ἐρμηνεύεσθαι ὑπὸ Βενιζέλου δικηγόρου. Ἐκδόσις Β'. 1867.

Μετριοφρονῶν ὁ Κ. Βενιζέλος, ὀνομάζει δευτέρων τὴν ἀνὰ χειρὸς ἐκδοσιν τῶν *Δημῶδων Παροιμιῶν*.

(1) ἢ ὅτι ἔφην ἡμῶν ἐκδοσις ἐγένετο τὸ 1861 ἔτος.

ἐνῶ δικαιότερον θεωρεῖται πρῶτη· διότι ἐνῶ ἢ τὸ 1816 ἔτος δημοσιευθεῖσα συλλογὴ περιεχε μόνον 1300 παροιμίας, ἡ ἀνωτέρω περιέχει καὶ ὑπὲρ τὰς πέντε χιλιάδας. Ἀξιοθαύμαστος τῶν ἐν τῇ κωμῶτι, μετ' ἧς ὁ ἐκδότης συνέλεξε τοσοῦτον ἀριθμὸν παροιμιῶν, ἀποδοῦς εἰς τὴν γραμματικολογίαν καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ὑπηρεσίαν, ἢ τινος τὴν ἀξίαν μόνον ἴσως οἱ περὶ αὐτὰς ἀσχολούμενοι ἐκτιμῶσι δεόντως· διότι αἱ παροιμίαι, ὅμοιω δὲ περὶ τῶν ἡμετέρων, οὐ μόνον «λόγοι εἰσι βιωφελεῖς, ἐπιπρόβηαι μετὰ πολὺ τὸ χρεῖσμον ἔχοντες... παρὰ πᾶσαν τοῦ βίου τὴν ἔδδον χρησιμεύοντες,» κατὰ Μεγαλὴ Ἀποστόλιον τὸν Βυζάντιον, ἀλλὰ καὶ λέξεις καὶ φράσεις πρωτοτύπους διδάσκουσιν ἡμᾶς, καὶ τὴν πρὶν κατάστασιν τοῦ ἔθνους μαρτυροῦσι, καὶ ἀναπληροῦσιν ἄλλα νόμων μὴ ὑπαρχόντων, νόμων αἵτινες μετὰ τῶν ἐντολῶν τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν παραγγελμάτων τῶν προγόνων ἡμῶν, ἀπετέλεσαν ἐπὶ κίονας, ἐν ἑλληνικῇ ἐθνικῇ κυβερνήσει, κώδικα νοθμίσκατα τὴν διαγωγὴν καὶ τὰς σχέσεις ἡμῶν. Ἰδοὺ πόθεν ὁ τόπος πλοῦτος τῶν παροιμιῶν καὶ σημασιῶν ἔτι καὶ μετὰ τὴν τασκίαν ἐπιμείλειται τοῦ ἐκδότη τοῦ τῆς συναγωγῆς, ὑπάρχουσι καὶ ἕτεραι.

Καὶ δὲν ἐξήδοτο ἀπλῶς τὰς παροιμίας ὁ Κ. Γ. Βενιζέλος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τίνος περιστάσεως καταγοράται ἐκάστη ἐγραφε, καὶ ἡρμήνευσε, πολλάκις δὲ καὶ ἠτυμολόγησε καὶ πρὸς ἀρχαίως παρέδωκεν. Ἐνόστο δὲ καὶ μετὰ χάριτος παραθετικῶν ἠσαυρίζει καὶ τινὰ ἀστειᾶ, αἷον τὸ ἐξῆς δημοτικὸν ἄσκι τῆς Λοκρίδος·

«Νὰ οὐκ κῶ βρὲ σεῖς κορίτσια,
Ἐχετε καὶ σεῖς μιὰ χάρη,
Προδὴ προστὰ τὰ παντρευτήτε,
Σὰν ταῖς χῆνας περπαταῖτε,
Κ' ὕστερα ποὺ παντρευόστε,
Σὰν ταῖς κλώσσαις μαζεύοστε,
Ποὺ χτυποῦνε τὰ γτερά τους
Καὶ μαζεύουν τὰ πουλιά τους.
Νὰ σ' ὄρωσω παλληκάρη,
Ἐχετε καὶ σεῖς μιὰ χάρη,
Προδὴ προστὰ τὰ παντρευτήτε,
Σὰν λεβέντες περπαταῖτε,
Κ' ὕστερα ποὺ παντρευόστε
Σὰν γαϊδάροι φορτορόστε,
Ποὺ τοὺς βάζουν τὸ σαμάρι
Καὶ τοὺς βράζουν στὸ κατ' ἀρι (1).»

Ἰδοὺ καὶ ἕτερον σατυρικὸν εὐφωῶς τὰς φουγοπόνοῦς οἰκοδοσοπίνας·

(1) Σελ. 216.

Η γυναίκα ή προκομμένη
Την Δευτέρα και την Τρίτη
Έπαιξε με το Δημήτρι,
Την Τετάρτη και την Πέμπτη
Εσαζόταν στον καθρέφτη,
Την Παρασκευή, Σαββάτο,
Επεριε και κοιμήτο,
Και την Κυριακή έρώτα
Κάντε, γειτόνοι, βόλα;» (*)

Συγχαίροντες τῷ Κ. Βενζέλω διά τὸ κοινωνοφιλὲς αὐτοῦ ἔργον καὶ εὐχόμενοι καὶ τρίτην πληρεστέραν ἐκδοσιν, περιλαμβάνουσαν καὶ τὰς μῆκω συλλεγεῖσας παροιμίας, θέλομεν νομίσει καθήκον νὰ συντελέσωμεν καὶ ἡμεῖς ὅσον τὸ δυνατόν εἰς τοῦτο, δημοσιεύοντες ὅσας ἔχομεν.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ἐκ διαφόρων πηγῶν ἱερανοσθεῖος διὰ Ἐπαμ. Γ. Σταματιάδου. Ἀθήναι 1867.

Ἱστορίαν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως μίαν εἶχομεν, ἂν δὲν λανθανόμεθα, μέχρι τοῦδε, τὴν τοῦ Κ. Mignel, τὴν μεταφρασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Κ. Ε. Σίμου, καὶ αὐτὴν πρὸ πολλοῦ ἐκλείψασαν. Καὶ ὅμως ἡ ἀνάγκη τοιοῦτου συγγράμματος εἶναι ἀπαραίτητος· διότι ἐν τῷ βίῳ τῶν ἐθνῶν ὑπάρχουσιν ἐποχαί, τῶν ὁποίων ἡ ἱστορία, διὰ τὰς ἐπ' αὐτῶν τελεθεισὰς πράξεις καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν ἐκ τούτων ἐπιβροήν, πρέπει νὰ ἴηαι γνωστὴ, οὐ μόνον πρὸς τοὺς πολιτευομένους καὶ τοὺς λογιούς, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντας τοὺς ἐλευθερίως ἀνατραφέντας.

Ὁ Κ. Ἐπαμ. Σταματιάδης ἀνεπλήρωσεν ἐσχάτως τὴν ἑλλειψὴν ταύτην, ἐκδοὺς ἐν ἐνὶ τόμῳ ἱστορίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης, περιέχουσαν ἐν συνόψει καὶ εὐλήπτως τὰ κυριώτερα γεγονότα, καὶ διὰ τοῦτο κατάλληλον πρὸς πάσας τὰς κοινωνικὰς τάξεις. Ὁ Κ. Σταματιάδης δὲν φαίνεται πρῶτον σήμερον εἰς τὸ κοινόν· διότι εἰ καὶ νέος, ἔτι ἀπὸ τοῦ 1862 ἐξέδοτο τὰ Σαμιανά, περὶ ὧν ἐγράψαμεν τότε ἐν τῇ Πανδώρα, καὶ μετὰ ταῦτα ἄλλα πονήματα, ἤτοι τὴν Βιογραφίαν τῶν Μεγάλων Διεργασιῶν, τὴν Περιγραφὴν τῆς Ἁγίας Σοφίας, τὴν Ἄλωσιν τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τῶν Φράγκων, τὸ Χριστιανικὸν ἐγκόλιον καὶ τὸν Ἑλικόνηον Μῦθον. Τὴν ὕβριν δὲ κατ' ἄλλαν γράφομεν εδρίσκονται εἰς τὰ πισιτήρια ἡ ἱστορία τοῦ θῶμου. Κράτους καὶ ὁ ἱππόδρομος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τρία δὲ ἄλλα φιλοπονήματα τοῦ αὐτοῦ, δηλαδή οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ Καταλάου, ἡ περιγραφή νήσων τινῶν καὶ ἡ Ἐγκυκλοπαιδεία τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλληνικῆς πρὸς χρῆσιν τῶν Ἰταλῶν, θέλουσιν ἴδει μετ' ὀλίγον τὸ φῶς.

(*) Σελ. 205.

ΤΟ ΚΙΤΡΙΝΟΝ ΠΟΛΟΝ.

(Συνέχ. ἴδε φυλλῶδ. 426.)

ΟΜΟΓΡ. Γ.

Καὶ ἐπορεύθησαν πρὸς τὴν οἰκίαν· ὅτε δὲ εἰσῆλθον ἤκουσαν κτύπους συγκρουομένων σφαιρῶν, καὶ ἀνοίξαντες τὴν θύραν δωματίου, ἐγένοντο περιχαρῶς· δεκτοὶ ὑπὸ τῆς Οὐρανίας· ἥτις εἶχε κερδήσει.

— Νὰ παίξωμεν καὶ οἱ τέσσαρες, ἀνέκραξεν ἡ νέα μετὰ τῆς συνήθους αὐτῆ ζωρότητας· ἐγὼ ὁὖν συντροφεύσω μετὰ τὴν ἐξαδέλφην μου καὶ σεῖς οἱ δύο μαζί ἤ.

— Τὴν συμφωνίαν αὐτὴν δὲν τὴν δέχομαι, ἀπεκόρη ὁ Ἄνδρέας μειδιῶν· εἰς τὸ παιγνίδιον τοῦ σφαιριστηρίου. πρέπει νὰ κάμωμεν ὅπως καὶ εἰς τὸν χορόν. Ἐὰν παραδείγματος χάριν ἐπρόκειτο νὰ χορευσομεν ὅα ἐσυντρέφευα μετὰ τὸν Ἀριστέϊδην ἢ μετὰ ἡμᾶς;

Ἡ ἰδέα ὅτι ὁ μνηστήρ αὐτῆς ὅα ἐπέιχε τόπον γυναικῆς ἐδιπλασίασε τὴν φαιδρότητα τῆς Κ. Σιμάρ, ἥτις ἀπεφάσισε νὰ βίψωσι λαχρόν ἢ δὲ τυφλή τύχη, φανεῖσα ἐξυδερκῆς τὴν φορὰν ταύτην, συνήνωσε τοὺς δύο μελλονύμφους.

Ὁ Ἄνδρέας, ἔχων τὴν συνείδησιν τῆς ὑπεροχῆς του, ἔπαιξε μετὰ ἀδιαφορίαν· ὁ Τεσιέ ἐξ ἐναντίας, προσήλωσεν ὅλην του τὴν προσοχὴν ὡς ἂν ἐπρόκειτο νὰ κερδήσῃ μεγίστην μάχην· αἱ δὲ δύο ἐξαδέλφαι εἶχον τὴν φαιδρότητα ἥτις κυριεῖται τὰς γυναῖκας ὁσάκις παίζουσιν ἀνδρικὰ παιγνίδια. Ἡ Οὐρανία μάλιστα εἶχε ζωρότητα παιδίου· ἐπῆδα, ἐμάλλονε τὸν ἀντροφόν τῆς, ἐπροκάλει τοὺς ἐναντίους, κατέκρινεν ἑαυτὴν, ἐγάλα, ἐακυθρώπαζεν, εἰς ἐναλόγον ἐφαίνετο ὅτι ἡ ὑπαρξίς τῆς ἐκρέματο ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ παιγνιδίου.

— Παράδοξος νόμη! ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν ὁ Ἄνδρέας, μάλλον προσέχων εἰς αὐτὴν ἢ εἰς τὸ παιγνίδιον. Ἰσχυρὸν διαβολάκι! Θεσσαυρὸς μὲν εἰς ἐραστήν, κόλασις ὅμως εἰς σύζυγον!

Τὸ παιγνίδιον ἤγγιζεν εἰς τὸ τέλος, καὶ ἡ Οὐρανία, βλέπουσα ὅτι ἀσφύκτως ὅα ἐνίκη ἐπῆδα ἀπὸ τὴν χαρὰν τῆς. Ὁ Τεσιέ, ὅστις ἐμελλε νὰ παίζῃ, ἔκυψε μετὰ τινος βραδύτητος καὶ, κατὰ τὴν συνήθειάν του, προητοιμάζετο μετὰ προσοχὴν νὰ κτυπήσῃ. Κατὰ δυστυχίαν ὅμως τὴν στυγρὴν ἐκείνην ἡ Οὐρανία, σκιρτῶσα ἐξ ἀνυπομονησίας, ἔθετο τὴν λευκὴν χεῖρά τῆς εἰς τὸ χεῖλος τοῦ σφαιριστηρίου, ὡς ἂν ἤθελε νὰ ταχύνη τὸν κτύπον· τοῦτο δὲ ἐπὶ τοσοῦτον περιέσπασε τὴν προσοχὴν τοῦ παίζοντος, ὥστε ἀντὶ νὰ κτυπήσῃ τὴν ἐρυθρὰν σφαῖραν ἐξήκοντισεν ἀπ' εὐθείας τὴν ἰδικὴν του πρὸς τὸ θυλάκιον καὶ

κατέβησεν αὐτὴν, καὶ οὕτω ἀντὶ νίκης ἐπαθὼν ἤτταν.

Ἡ Οὐρανία ἀφῆκε φωνὴν, ἐκτύπησε διὰ τοῦ ποδὸς τὸ ἔλαφο; καὶ στρέψασα κεραυνοβόλον τὸ βλέμμα πρὸς τὸν μνηστήρ᾽ αὐτῆς·

— Εἶσαι ἐλαυνός! ἀνέκραξε· καὶ παιδί! ὅα ἐκέρδαινε τὸ παιγνίδιον αὐτό! Τὸ ἔλαμψε διὰ νὰ μετὰ πεισματώσῃς.

— Τὸ ἔλαμψε διότι σ' ἔβλεπε, ἀπεκρίθη μετὰ ἥθους λυπηρὸν ὁ Τεσιέ.

— Καὶ διὰ τί νὰ μετὰ βλέπῃς, ἐνῶ ἐγὼ δὲν σε βλέπω; Τὸ ἔλαμψε ἐπιτήδης· ὅταν παίζῃς ἐνζυτίον μου δὲν κάμνεις τοιαῦτα σφάλματα.

— Ὅα κερδήσωμεν τὸ δεύτερον.

— Κέρδησέ το μόνο; σοὺ· ἐγὼ δὲν παίζω πλέον.

Καὶ ταῦτα εἰπούσα, ἐβρίψε κάτω τὴν βέβηλον, καὶ ἔλθοῦσα εἰς τὸ παράθυρον ἔβαλε τοὺς δικτύλους εἰς τὸν ἕλιον ὡς ἂν ἔπαιζε κύμβαλον. Ὁ Τεσιέ ἔστρεψε τὸ βλέμμα κεκτυκίαν πρὸς τὴν Κ. Ρενιώ, ἀλλ' αὐτὴ ὡς ἂν μὴ ἐνόησεν ὅτι ἐζητεῖτο ἡ παρέμβασίς τῆς, ἐκάθησεν εἰς τὸ ἀνάκλιτρον, καὶ εἶπε·

— Τώρα παίζετε, κύριε, σεις οἱ δύο· εὐχαριστῶς ὅα λάβω μάλιστα ἀπὸ σας.

— Ἐλα, Ἄνδρέα, εἶπεν ὁ Τεσιέ, ἂ; εὐχαριστήσωμεν τὰς κυρίας.

Ἄλλ' ἡ Οὐρανία στραφείσα·

— Δὲν μ' εὐχαριστεῖτε, εἶπε, διόλου. Καὶ ἐπανάλαβε τὸ ἐπὶ τοῦ παραθύρου γυμνάσιον.

Ὁ δὲ Τεσιέ, ὀργισθεὶς, ἤρχισεν νὰ παίζῃ μετὰ ἀσυνήθῃ τόλμῃ, καὶ παίζων ἐπετύγχανε καὶ κατὰ τὰ δυσκολώτερα. Καὶ ὁ μὲν Ἄνδρέας δὲν ἠγωνίζετο νὰ κερδήσῃ ἢ δὲ Κ. Ρενιώ εἶχεν ἥθος μαρτυροῦν ὅτι δὲν δυσχεραίνεται διὰ τὴν ἐριδα τῶν μνηστήρων, καὶ ἡ Οὐρανία ἐγυμνάζετο ἀδικησίως. Δι' ἧτος δὲ ἀνοίξετο τὸ παράθυρον ἐκραξέ δυνατὰ·

— Νικόλα! ποῖος σὲ εἶπε νὰ δέσῃς τὸν Σολιμάν; Ἄσπε τον εὐθύς, καὶ ἄλλοτε νὰ μὴ τολμήσῃς νὰ παρακούσῃς τὰς διαταγὰς μου.

Καὶ ὁ θυρωρὸς, ψιθυρίζας ἀκατάληπτά τινα, ἔπλευσε νὰ ἀπακούσῃ. Μόλις ὁ Σολιμάν εἶδεν ἑαυτὸν ἐλεύθερον, καὶ ὀρμήσας ἐπήδησεν εἰς τὸ παράθυρον καὶ ὡς κεραυνός ἐπέσεν εἰς τὸ μέσον τῆς αἴθουσας.

— Ταλαίπωρε Σολιμάν! εἶπεν ἡ Οὐρανία χυδαῖουσα αὐτὸν σκίοντα ἵνα τὴν εὐχαριστήσῃ· θέλουν νὰ σε σκλαβώσουν· πλὴν μὴν ἀνησυχῆς, δὲν ὅα τὸ συγχωρήσω.

Καὶ ταῦτα λέγουσα ἐβρίψε βλέμμα προκλητικὸν εἰς τὸν μνηστήρ᾽ αὐτῆς, ὅστις ἰδὼν τὸν θανάσιμόν του ἐχθρόν εἶχε συνοφρυωθῆ. Ὅσάκις ἀγκυμάζετο ἕνεκα τοῦ παιγνιδίου νὰ περάσῃ πλησίον τοῦ σκύλου, ἠτένιζεν αὐτὸν βλοσυρῶς, καθόσον τὸ ζῶον ἐδείκνυε τοὺς δόοντες του καὶ ἦτο ἐτοιμὸν νὰ ἐπι-

πέσῃ κατ' αὐτοῦ. Ταῦτα δὲ πάντα ἐφαίνοντο ἀρυστὰ εἰς τὴν Οὐρανίαν, ἥτις βλέπουσα συχνὰ τὴν ἐξαδέλφην τῆς ἐμειδία χλευαστικῶς, ἕως οὐ ἐνδίδουσα εἰς τὴν παιδικὴν τῆς ζωρότητα ἔνευσε πρὸς τὴν σκύλον, ἐνῶ ὁ Τεσιέ κούπτων ἐπὶ τοῦ σφαιριστηρίου ἠτοιμάζετο νὰ παίζῃ· καὶ αὐτὸς πηδήσας ἔχρωσεν εἰς τὸ στόμα του τὴν σφαῖραν. Ὁ Τεσιέ ὀργισθεὶς, ἀλλὰ κερτήσας ἑαυτοῦ, ἠθέλησεν ἀπλῶς νὰ λάβῃ τὴν σφαῖραν ὁ σκύλος ὅμως ἀπέρις τὴν σφαῖραν ἐδάγκασε βαθείως τὴν χεῖρα τοῦ Τεσιέ καὶ κατεπλήρωσεν αὐτήν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ πόνος ἐνίκησε τὴν ὑπομονὴν του, ἀνασκώσας τὴν βέβηλον κατέφερε δυνατὴν πληγὴν εἰς τὸ ζῶον, τὸ ὅπιον φοβηθὲν ἀποχώρησε.

— Τολμήξ; ἀκόμη, κύριε, νὰ τὸν κτυπῆς! ἀνεφώνησεν ἡ Οὐρανία ὀρμήσασα πρὸς τὸν Τεσιέ μετὰ ὀρθοκλήτους κεραυνοβολοῦντας καὶ μετὰ κατακουκίλους προειάς.

Ὁ δὲ Τεσιέ, ἀναπολήσας τὴν συζυγιακὴν ἐξουσίαν τὴν ὁποίαν ἐμελλε μετ' ὀλίγον νὰ ἀναλάβῃ, καὶ μὴ θέλων νὰ δείξῃ ἀδυναμίαν, ἔδειξε τὴν καθημαγμένην χεῖρά του, ἐνῶ μετὰ τὴν ἄλλην κατέφερε νέαν πληγὴν εἰς τὸν Σολιμάν.

— Δήμε! ἀνέκραξεν ἡ νέα καὶ ἀνεσῆκωσε τὴν δεξιάν τῆς.

— Οὐρανία! ἀνεφώνησεν ἡ Κ. Ρενιώ, καὶ ἐσηκώθη.

Καὶ κατόρθωσε μὲν ἡ ἐξηγρωμένη νέα νὰ κρατήσῃ ἑαυτῆς· ἀλλ' ὁ ἠρωϊκὸς ἀγὼν τὸν ὁποῖον πρὸς τοῦτο κατέβαλεν ὑπῆρξε τόσῳ μέγας, ὥστε δάκρυα ἔβρευσαν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς τῆς. Ὁ δὲ Σολιμάν, ἰδὼν κλαίουσαν τὴν κυρίαν του, ἀνέλαβε θάρρος· καὶ πλησιάζας ἠτοιμάσθη νὰ ἐπιπέσῃ ἐκ νέου κατὰ τοῦ Τεσιέ ὁ Ἄνδρέας ὅμως, ἀρπάσας αὐτὸν δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν, τὸν ἔβριψεν εἰς τὸν κήπον καὶ ἐκλείπει τὸ παράθυρον.

Ἐνῶ δὲ ἐγένοντο ταῦτα δίκην ἀστραπῆς ἡ Κ. Σιμάρ, τὴν ὁποίαν εἰς μάτην ἐπροσπάθει νὰ καταπραύνη ἡ ἐξαδέλφη τῆς, πλησιάζασα εἰς τὴν θύραν ἤνοιξεν αὐτήν. Καὶ στραφείσα μετὰ πρόσωπον κατακόκκινον καὶ βεβρεγμένον ἀπὸ δάκρυα·

— Μάλιστα, εἶπεν εἰς τὸν μνηστήρ᾽ αὐτῆς, ὅτι σὲ μισῶ· αἰωνίως προσπαθεῖς νὰ μετὰ δυσχερατήσῃς, καὶ σὲ ὁμολογῶ ὅτι ἐπιτυγχάνεις καὶ πλέον τῆς ἐπιθυμίας σου. Νὰ δέιρῃς τὸν Σολιμάν! ἐπροτίμων νὰ δέιρῃς ἐμέ. Σὲ τὸ ζαναλέγω ὅτι σὲ μισῶ, καὶ ὅτι ποτὲ δὲν ὅα σε ὑπανδρευθῶ.

Καὶ ταῦτα εἰπούσα ὤθησε τὴν Κ. Ρενιώ ἔξω τῆς αἰθούσας, ἐξῆλθε κατόπι αὐτῆς, καὶ ὡς τὰ ὄργισμένα παιδιὰ ἐκλείπει τὴν θύραν μετὰ πατάγου.

Ὁ δὲ Ἄνδρέας, βλέπων τὸν φίλον του ἀκίνητον, μετὰ κεφαλὴν κούπτουσαν καὶ μετὰ κρεμαμένης χεῖρας ἐδάγκασε.

Εκωνηγοῦσε ἔς τὸ βουνὸ τὸ λόκο, τὰ παιδιὰ του
 Ἄ' ἐκεῖ τὸ μαῦρο τὸ βουνὸ ἔπου μὲ τὴ σιά του⁽¹⁾
 Πίξκ καὶ Λούκα κρύβονται, μ' αὐτὸ εἶναι χωρισμένε.
 Μὲ σκύλες γλήγορες, λυγνὲς καὶ ἀξιομαθημένε.
 Γουαλιάνη ἔστειλε ἐμπροστὰ ἐμπροσθοφυλακὴ του,
 Καὶ τὸ Σιρμόνθη, Λάνφραγκκ, αὐτοὶ ἦταν κυνη-
 γοὶ του⁽²⁾

Σὲ λίγο πρῆξιμὸ μικρὸ, οἱ τρισδυστυχημέναι,
 Κεῖνὸς ὁ πατέρας μὲ τὰ υἱοῦς, ἐδέχτηκαν κοπιασμέναι.
 Μοῦ ἐράνετο πῶς τοῦχανε μὲ δόντια τροχισμέναι,
 Ἄ' ἐκεῖνοῦ; τοὺς μαῦρους τὰ πλευρά, ὅλα κτασχι-
 σμέναι.⁽³⁾

Σὺν ἔσπνησα, τί ἄκουσα! ὅτι γλυκοχοῶσαι,
 Ἄ' τὸν ὕπνο κάλε μου παιδί, ποῦ ἦταν μάζη, νὰ
 κρᾶξῃ.

Νὰ κλαίῃ, νὰ ὀνειρεύεται, νὰ θέλῃ τὴν τροφὴ του,
 Φαῖνι ἔς τὸν ὕπνο τ' ἄχρη, ζητούσε ἢ φωνὴ του.
 Ποῦ σκληρὰ; θὲ νάσαι σὺ, αὐτὸ ἂν δὲ σ' ἀγγιάῃ,
 Στογάζωντας τί δυστυχίᾳ ἔς ἐμένα προμηναί.

Κι' ἂν εἰς αὐτὸ τὰ μάτιά σου δὲν εἶναι θολωμένα,
 Σὲ ποῖαν ἄλλη δυστυχίᾳ νὰ κλαῖν εἶν μαθημένα.⁽⁴⁾
 Εἶχαν ξυπνήσει τὰ παιδιὰ, κ' ἡ ὄρα κοντολογισσε,
 Τοῦ φαγητοῦ—γιὰ τ' ὄνειρο κηθένα ἀδημονούσε.⁽⁵⁾
 Κι' ἐγὼ ἔκουσα τὸ κλειθῶμα τοῦ πύργου ἀπὸ κάτω,
 Τὰ κῆρυκα ἔς τὸ πρόσωπο μὲ μίσι σιγὴ θανάτου.
 Ἐγὼ δὲν ἐκλαίγα, ἐγὼ, πέτρα γεῖνε ἢ καρδιά μου,
 Κι' ὁ Ἄνσελμος μου μὲ ἐραξέ' πῶς εἶναι ἡ θωριά
 σου.

Πῆς μου, πατέρας, πῆσμουτο, τί ἔχει ἡ καρδιά σου;⁽⁶⁾
 Δὲν ὀάκουσα, δὲν ἔμιλησα ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα,
 Οὔτε τὴ νύκτα, ὡς ποῦ λαμπρὴ ἢ ἥλιος ἔς τὸν αἰθέρα.
 Ἀλλ' ἄμα ἐμπῆκε λίγο φῶς ἔς τὴ μαύρη φυλακὴ μου,
 Κ' εἰς τέσσαρα προσώπατα τὴν εἶδα τὴ μορφή μου.
 Ἀπελπισιά! τὰ χέρι μου τὰ δύο τὰ δαχτύλα,
 Κι' ἐκεῖνα ποῦ λογιόστανε πῶς τὸ κῆρα νὰ φαίω.
 Μὲ μίξ' ἀκρωθίκανε, πετάχθησαν ἐμπρός μου,
 Μοῦ λένε' εἰδείξες σ' ἐμᾶ; ἐσὺ τὸ φῶς τοῦ κόσμου.
 Γιὰ φάγε ἀπὸ ταῖς σάρκαίς μας, ποῦ ἐπλάσσε, καὶ
 φθάνει.

Αὐτὸ, ναι, αὐτὸ λιγώτερο, ἐμᾶ; θὲ νὰ πικρᾶνῃ.
 Ἐμεινν τότε ὁ δυστυχῆς, χωρὶς νὰ τοὺς μιλήσω,
 Δὲν ἤθελα μὲ τὴ λαλιὰ τὸ πόνου τους ν' εὐξήσω.
 Δύο μέρει ἐμεῖς; μείνουμε, ἔς τὴν πίκρα τῆς σιωπῆς,
 Γιατί, ὦ γῆ, δὲν ἀνοίγεις, ἐμᾶ; νὰ καταπιῆς!
 Ἐπειτα, ἀφοῦ ἐρθάσκαμε, ἔς τὴν τέταρτην ἡμέρα

(1) Τὸ βουνὸ τοῦ Λγ. Γουλιανῶ ποῦ καίται μεταξὺ Πίξκ καὶ Λούκα, τὸ ὅποιον ἔν εἰλεπει, ἤθελε φαινέσονται ἀπὸ τὴ μίσι ἔς τὴν ἄλλη χώρα οἱ αἰῶροι τους, ἵπαιδῆ δὲν εἶναι παρὰ δύοδεκα μίλια μακρὰ.
 (2) Ὁ Γουαλιάνης, ὁ Σιρμόνθης καὶ ὁ Λανφράγκκ, εὐγενεῖς εὐαγγέλιαι τῆς Πίξκ ἐνομιναί; μὲ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ρουγίση ἄνωγτον εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Γεραρδέσκων.
 (3) Τὸ λόκο καὶ τὰ λουκίπουλα ἐνοσε τὸν Οὐγολίνου μὲ τὰ παιδιὰ του.
 (4) Ἀκουστροφὴ τοῦ Οὐγολίνου πρὸς τὸ δάντε.
 (5) Ἄλλ. κάλε παιδί δὲν ἐπερίμενε τὸ φαγητὸ, στογάζόμενον πῶς ἢ ἀληθινή τ' εἴστανε ποῦ εἶδε.
 (6) Ὁ Ἄνσελμος, ἔνα ἀπὸ τὰ δύο ἀνεψίδια τοῦ Οὐγολίνου, καὶ τὰ ἑποῖα τὰ κρᾶξαι ὅλα παιδιὰ του, εἰς αἰτίας τῆς μακρῆς τῶν ἡλικίας.

Ὁ Σάδος λειποθύμησε, καὶ πέφτοντας; Πατέρα, (1)
 Μοῦ ἐφώνησε, πατέρας μου, γιατί δὲ μὲ βοηθῆς,
 Κ' ἐδῶ κοντὰ μου ἔπεσε, κ' ὅπως ἐμὲ κυττῆς,
 Ἔτσι τὸν εἶδα τὰ ἄλλου; τρεῖς νὰ πέσουν ὅλοι κάτω,
 Μίσκ ἔς τὴ πέμπτη κ' ἕκτηνε ἡμέρα τοῦ θανάτου.
 Δὲν ἐβλεπα, ἤμουν τυφλὸς, κ' ἐπάνω ἔς τὰ κορμιά
 τους,

Νὰ πασπατεῖω ἀρχίνησα, καὶ μὲ τὰ ὀδύματά τους
 Δύο μέρες τὰ κρᾶξκ πικρὰ, ἀφοῦ ἔχαν ξεφυγῆσαι,
 Ἀλλὰ τὴ θλίψη ἐμπόρεσε ἢ πείνα νὰ νικήσῃ.⁽²⁾
 Ἄφ' εἶπε αὐτὸ, μὲ ὄμματα θολὰ κ' ἀγριωμένα,
 Τὴ μαύρη κῆρα ἔσπεξε μὲ δόντια τροχισμένα.
 Καὶ τὰ μπηξε ἔς τὸ κόκκαλο, χωρὶς νὰ τῆς τὰ
 βγάλλῃ,

Μὲ δόνται κ' ἀφ' τοῦ σκυλιοῦ, παλὸ πηλεῖο μεγᾶλη.
 Ἄχ! Πίξκ, σὺ, ἀτιμιά, ποῦ εἶσαι, τῶν ἀνθρώπων,
 Ὅπου τὸ Σὶ ἐκεῖ ἤχει ἔς τὴν ὀμορφόν τους τόπον.⁽³⁾
 Τὴν τιμωριά, ποῦ σοῦ ἔσπεσε, οἱ γείτονές σου ἀρ-
 Νὰ σοῦ τὴν κάμουνε καλὰ μάζη ἄς κινήθουνε. [γοῦνε,
 Καὶ τὰ νησιὰ, ἢ Γόργωνα, καὶ ἢ Καπράγια ἀκό-
 μα,⁽⁴⁾

Κι' ἄς φράζονε τὸν Ἄρνο σου, κ' ἡ δυὸ μέσκ ἔς τὸ
 στόμα,
 Μὲ τὴ πλημμύρα τοῦ νεροῦ, ποῦ ἀπάνου ὀκ σοῦ
 βίξῃ,
 Ὅλους τὰ ἀνθρώπους ὅπου κλαῖς, ὅλους νὰ σοῦ τσῆ
 Γιατί ἂν λόγος ἔτρεχε, ὁ Κόμης Οὐγολίνος, [πνίξῃ.
 Πῶς σοῦκαμε τὴν προδοιὰ ἔς τὰ φροῦριά σου ἐ-
 κείνος
 Δὲν ἔσπεσε καὶ ἔς τὰ παιδιὰ, τὸ πάθος σου νὰ βγά-
 ῖλῃς,

Κι' εἰς ἕνα τέτοιονε σταυρὸ κ' ἐκεῖνε νὰ τὰ βάλῃς.
 Ὡ νὰς θῆβι! τᾶκανε ἢ νεῖα τους ἔλικια,⁽⁵⁾
 Ἄθῶα, ἄμεμπτα, καλὰ, εἰσεῖνα τὰ παιδιὰ,
 Τὸν Οὐγουτσιόνε, Βρίγατα, χωρὶς σ' εἶσε νὰ φταῖ-
 νε,⁽⁶⁾

Καὶ τὰ ἄλλου; δυὸ ποῦ οἱ στίχοι μου οἱ παρπαξί-
 νου λένε.⁽⁷⁾

(1) Ὁ Σάδος, ἔνα ἀπὸ τὰ δύο παιδιὰ τοῦ Οὐγολίνου.
 (2) αὐτὸ ἐνοσε τὸ πικρὸ τίλος, ποῦ εἶλας ὁ Κόμης Οὐγολί-
 νος, ἢ ὅποιος ἀπέθανε, σὺν τὰ παιδιὰ του, ἀπὸ τὴν πείνα, ἂν
 καὶ ἡ θλίψη του δὲν ἦτανε μικρὰ.
 (3) ἐνοσε τὴν Ἰταλίαν, τὸν ὄμορφον τόπον, ὅπου τὸ Ναι τους
 εἶναι Σί.
 (4) ἢ Καπράγια καὶ ἢ Γόργωνα εἶναι δύο νησιὰ τῆς Τυρ-
 ρηνικῆς θαλάσσης, κοντὰ ἔς τὴς ἰαθολὲς τοῦ Ἄρνου ἔς ἐκεῖνε
 τὴ θαλάσση.
 (5) Ὁνομάζει ὁ ποιητὴς τὴν Πίξκ, νὰς θῆβι, γιατί ἔτσι
 καὶ ἐκεῖ ἐχρῆθηκε αἴμα πολιτῶν' ὅπου οἱ πρῶτοι κάτοικοι ποῦ
 ἐγεννηθῆκαμε ἀπὸ τὰ εἴγνια τοῦ δράκωντα, ὅπου τὰ εἰσπερε ὁ
 Κόμης, ἀναμεταξὺ τους ἐκρωθῆκαμε' τὸν Πενθία τὸν ἐσκο-
 τῶσανε ἢ μᾶνα του καὶ ἢ ἀδελφῆδες τας' ὁ Μάμας ἐσκέτωσε
 τὸ Ἄεραχο, ὅπου ἦτανε παιδί του' ὁ ἔτεσκελῆς μὲ τὸ Πελονίκη
 ἀδελφῆ' ἀκρωθῆκαμε ἀπὸ λαίμαργίαν νὰ βασιλεύσουνε κλπ.
 (6) Ὁ πρῶτος ἦτανε υἱὸς τοῦ Οὐγολίνου καὶ ὁ δεύτερος ἀνε-
 ψίδης του.
 (7) Ἄλλ. τὸ Γάδο καὶ τὸν Ἄνσελμο.
 ΣΗΜ. ΠΑΝΑ. Τὸ ἀνωτέρω Επεῖσὸ δῖον μεταφράσθη
 ἐν Ζακύνθῳ ἀπὸ τοῦ Κ. Φ. Καρβέρ, ἐκ τῆς λγ' φθῆς τῆς θείας
 Κωμωδίας τοῦ Δάντη.